

Dr Konrad Pawłowski
Zakład Stosunków Międzynarodowych
Wydział Politologii UMCS
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Lublin, 15 stycznia 2019 r.

Załącznik nr 2

Autoreferat

1. Imię i nazwisko: Konrad Pawłowski

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

(1) Dyplom ukończenia pięcioletnich studiów magisterskich na kierunku politologia, specjalność stosunki międzynarodowe na Wydziale Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. dr. hab. Andrzeja Czarnockiego. Temat pracy magisterskiej: *Konflikt serbsko-albański w Jugosławii*. Uzyskanie tytułu zawodowego magistra politologii (specjalność: stosunki międzynarodowe) w dniu 26 czerwca 2001 r.

(2) Dyplom ukończenia pięcioletnich studiów magisterskich na kierunku prawo na Wydziale Prawa i Administracji UMCS. Praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. dr. hab. Tadeusza Bojarskiego. Temat pracy magisterskiej: *Warunkowe umorzenie postępowania karnego*. Uzyskanie tytułu zawodowego magistra prawa w dniu 25 września 2003 r.

(3) Dyplom ukończenia czteroletnich studiów doktoranckich w zakresie nauk o polityce na Wydziale Politologii UMCS w Zakładzie Stosunków Międzynarodowych. Praca doktorska napisana pod kierunkiem prof. dr. hab. Andrzeja Czarnockiego. Temat pracy doktorskiej: *Interwencja Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w Kosowie*. Recenzenci rozprawy doktorskiej: prof. dr. hab. Marek Pietraś (Wydział Politologii UMCS) oraz prof. dr. hab. Kazimierz Łastawski (Instytut Politologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu). Obrona rozprawy doktorskiej na Wydziale Politologii UMCS w dniu 18 listopada 2005 r. Uzyskanie stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce decyzją Rady Wydziału Politologii UMCS w dniu 24 listopada 2005 r.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

(1) Od 2005 r. do chwili obecnej pracownik naukowo-dydaktyczny Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Zatrudnienie na stanowisku asystenta (w latach 2005-2006), a następnie adiunkta w Zakładzie Stosunków Międzynarodowych Wydziału Politologii UMCS. Od 2005 r. Wydział Politologii UMCS pozostaje moim podstawowym miejscem pracy w rozumieniu przepisów prawa o szkolnictwie wyższym;

(2) Zatrudnienie na podstawie umowy cywilnoprawnej a następnie zatrudnienie na stanowisku wykładowcy w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji w Lublinie (2007-2011). Było to moje dodatkowe miejsce pracy w rozumieniu przepisów prawa o szkolnictwie wyższym;

(3) Zatrudnienie na podstawie umów cywilnoprawnych w: Kolegium Licencjackim UMCS w Radomiu (2003-2004), Wyższej Szkole Biznesu im. Biskupa Jana Chrapka w Radomiu (2004) oraz Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie (2005-2007).

4. Wskazanie osiągnięcia* wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 r. poz. 882 ze zm. w Dz. U. z 2016 r. poz. 1311)

a) Tytuł osiągnięcia naukowego

Monografia naukowa pt. *Państwowość Kosowa. Geneza, uwarunkowania, współczesność*

b) Autor, tytuł publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy

Konrad Pawłowski, *Państwowość Kosowa. Geneza, uwarunkowania, współczesność*, Lublin 2018, Wydawnictwo UMCS, ss. 759, ISBN 978-83-227-9160-8.

Recenzent wydawniczy: dr hab. Dariusz Wybranowski, Instytut Politologii i Europeistyki Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Szczecińskiego.

c) Omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Przedłożona monografia naukowa pt. *Państwowość Kosowa. Geneza, uwarunkowania, współczesność* wpisuje się w wieloletnie badania naukowe autora, które na przestrzeni lat ogniskowały się wokół studiów regionalnych nad Europą Południowo-Wschodnią, zjawiska sporów międzynarodowych i konfliktów zbrojnych oraz międzynarodowego porządku prawnego w świecie pozimnowojennym. Tematy te były rozwijane w ramach badań własnych i statutowych, prowadzonych na przestrzeni lat przez Zakład Stosunków Międzynarodowych Wydziału Politologii UMCS.

Publikacja ta podsumowuje i dopełnia kilkunastoletnie badania naukowe, dotyczące dziejów politycznych Kosowa i losów mieszkańców tego terytorium na przestrzeni XX i XXI w. O ile pierwsza monografia naukowa (*Kosowo. Konflikt i interwencja*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2008) koncentrowała się na zagadnieniu interwencji militarnej Sojuszu Północnoatlantyckiego przeciw Federacyjnej Republice Jugosławii (1999) i była klasyczną analizą z zakresu stosunków międzynarodowych, a druga monografia (*Konflikt serbsko-albański w Kosowie w latach 1999-2014. Charakterystyka, uwarunkowania i formy konfliktu społecznego*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2016) wyraźnie kładła nacisk na aspekty socjologiczne i antropologiczne konfliktu, przedłożona do oceny publikacja naukowa nt. państwowości Kosowa pozostaje osadzona w obrębie nauk o polityce. Jednocześnie jednak dysertacja ta nawiązuje do perspektyw badawczych i dorobku kolejnych dyscyplin naukowych.

Przedmiotem niniejszej monografii naukowej pozostaje państwowość Kosowa – jej podstawy teoretyczne (wymiar epistemologiczny), geneza i uwarunkowania (wymiar historyczny), kształt (wymiar ontologiczny) i funkcjonowanie (wymiar funkcjonalny).

Podjęcie pogłębionych badań naukowych dotyczących państwowości Kosowa uzasadnia szereg argumentów. Z pewnością należy do nich odmiennność procesu państwowotwórczego, prowadzącego do powstania Republiki Kosowa oraz wyraźna specyfika państwowości Kosowa, widoczna na tle pozostałych państw sukcesyjnych Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii. Wybór przedmiotu badań uzasadnia również fakt, iż państwowość Kosowa, która cieszy się ograniczonym uznaniem międzynarodowym, w dalszym ciągu pozostaje jednym z najbardziej skomplikowanych problemów międzynarodowych, który generuje realne wyzwania dla bezpieczeństwa międzynarodowego w wymiarze subregionalnym (Bałkany Zachodnie), regionalnym (Europa Południowo-Wschodnia) i kontynentalnym (Europa) oraz wpisuje się w szerszy kontekst ewolucji i kształtowania się ładu międzynarodowego po zakończeniu zimnej wojny. Analiza literatury naukowej, dotyczącej problemu Kosowa, pokazuje również, że temat ten pozostaje przedmiotem kontrowersji i sporów naukowych. W konsekwencji w publikacjach nt. Kosowa dostrzec można odmienne perspektywy i narracje, a nawet stanowiska skrajne, jednoznacznie odrzucające istnienie państwowości Kosowa oraz widzące w funkcjonowaniu Republiki Kosowa swoistą systemową aberrację, państwo sztuczne, trwale niestabilne i dysfunkcjonalne, pogwałcenie fundamentalnych norm prawa międzynarodowego oraz poważne zagrożenie dla stabilności ładu międzynarodowego. Za podjęciem pogłębionych badań naukowych, dotyczących państwowości Kosowa, przemawia wreszcie niewielka liczba monografii naukowych, które przedstawiają współczesne oblicze państwowości Kosowa. Problematyka szeroko definiowanego problemu Kosowa pojawia się bowiem najczęściej w pracach naukowych z zakresu prawa międzynarodowego, studiów regionalnych oraz publikacji dotyczących konfliktów zbrojnych i problemów bezpieczeństwa międzynarodowego, w których dominuje ujęcie syntetyczne o dużym stopniu ogólności. Przedstawione powyżej argumenty uzasadniają zatem celowość podjęcia pogłębionych badań naukowych państwowości Kosowa.

Głównym celem badań, zawartych w przedłożonej publikacji, pozostaje przeprowadzenie jakościowej analizy przypadku (ang. *case study*) tworzenia państwa na terytorium Kosowa, uwzględniającej tło historyczne, rodzaj, specyfikę, organizację, funkcjonowanie, kontekst (tj. kontekst środowiskowy, polityczny, prawny, społeczny, kulturowy, ekonomiczny, militarny i międzynarodowy) oraz skutki przypadku. Cele poznawcze niniejszej publikacji obejmują: analizę genezy, etapów i uwarunkowań procesu państwowotwórczego, prowadzącego do powstania Republiki Kosowa oraz przedstawienie możliwie pełnego obrazu organizacji (kształtu) państwowości Kosowa. Celem teoretycznym pozostaje z kolei uchwycenie ogólnych praw rozwoju i funkcjonowania państwowości Kosowa w wymiarze wewnętrznym i międzynarodowym, tj. „przejście” z poziomu opisu rzeczywistości politycznej i społecznej na poziom odkrywania obiektywnie istniejących prawidłowości, definiowania ogólnych praw funkcjonowania państwowości Kosowa oraz wyjaśniania badanych zjawisk i procesów.

Wyznaczone cele naukowe dysertacji prowadzą do sformułowania ogólnych pytań badawczych, ukierunkowujących proces badawczy i rozważania zawarte w poszczególnych rozdziałach publikacji. Autor dąży zatem do udzielenia odpowiedzi na pytania: Jakie elementy tworzą empiryczną i prawną konstrukcję państwowości? Jak przebiegał proces polityczny, prowadzący do deklaracji niepodległości i powstania Republiki Kosowa? Jak w rzeczywistości wygląda – jak „skonstruowana” jest – państwowość empiryczna i prawna Kosowa? Jak państwowość Kosowa faktycznie funkcjonuje („działa”) w wymiarze wewnętrznym i międzynarodowym?

Podstawowym założeniem badawczym, towarzyszącym procesowi powstawania niniejszej publikacji, pozostaje zachowanie neutralności w kwestii statusu prawnomiędzynarodowego Kosowa. Autor nie dąży zatem do wykazania faktu istnienia lub nieistnienia państwowości Kosowa, nie przesądza także, czy Kosowo jest państwem, czy nim nie jest, ale akceptując ideał uniwersalnej prawdy naukowej, przedstawia i analizuje obiektywnie zachodzące procesy państwowotwórcze, ukazuje ich ewolucję oraz skalę zaawansowania, uwarunkowania, specyfikę, sukcesy, ograniczenia, problemy, wyzwania i zagrożenia.

Przedmiot i cel badań niniejszej publikacji skłaniają do postawienia i weryfikacji następujących hipotez badawczych:

- *Hipoteza 1:* problem państwowości Kosowa nie jest wyłącznie skutkiem dezintegracji SFRJ, ponieważ spór w kwestii przynależności państwowej terytorium Kosowa sięga jeszcze okresu rozpadu Imperium Osmańskiego w Europie Południowo-Wschodniej i przez cały XX w. był przyczyną wyraźnie konfliktowego charakteru stosunków między kosowskimi Albańczykami i władzami Serbii;
- *Hipoteza 2:* realizowane od 1999 r. działania społeczności międzynarodowej w Kosowie, tj.: „wymuszanie” pokoju (ang. *peace-enforcement*), „budowa” pokoju (ang. *peace-building*), budowa potencjału instytucjonalnego autonomicznego Kosowa (ang. *institution building*) oraz stopniowy transfer kompetencji administracji międzynarodowej ONZ na rzecz lokalnych organów władzy Kosowa, stały się *de facto* nadzorowanym międzynarodowo procesem „budowania” państwowości Kosowa (ang. *state-building*), którego kulminacją była poparta przez część społeczności międzynarodowej deklaracja niepodległości Kosowa;
- *Hipoteza 3:* kontrowersje polityczne i prawne, towarzyszące państwowości Kosowa, powodują, że po ogłoszeniu niepodległości w Kosowie ma miejsce niespójna pod względem prawnym – łącząca elementy ciągłości i zmiany – kontynuacja międzynarodowej obecności cywilnej i wojskowej (UNMIK, EULEX i KFOR), która oficjalnie pozostaje neutralna w kwestii obecnego statusu Kosowa;
- *Hipoteza 4:* nadal aktywny konflikt serbsko-albański o terytorium Kosowa powoduje, że zapewnienie stabilności wewnętrznej, integralności terytorialnej oraz bezpieczeństwa zewnętrznego Republiki Kosowa wymaga kontynuacji międzynarodowej obecności cywilnej i wojskowej (EULEX i KFOR) w Kosowie;
- *Hipoteza 5:* wskutek konsekwentnego braku uznania niepodległości Kosowa ze strony władz Serbii i kosowskich Serbów, na terytorium Kosowa ma miejsce „zderzenie” dwóch rywalizujących i wykluczających się państwowości, tj. państwowości Republiki Kosowa i państwowości Republiki Serbii;
- *Hipoteza 6:* mimo upływu lat od ogłoszenia niepodległości Republika Kosowa pozostaje „państwem niedokończonym” (ang. *unfinished state*), zmagającym się z licznymi wewnętrznymi i zewnętrznymi problemami oraz ograniczeniami swej państwowości.

W celu zweryfikowania postawionych hipotez przyjęta została złożona strategia badawcza, która organizuje i porządkuje proces badawczy oraz determinuje zakres, sposób i kierunek prowadzonych badań naukowych, tj.: pozycjonuje przedmiot badań w kontekście poszczególnych dyscyplin naukowych, definiuje podstawy teoretyczne dysertacji, określa poziomy analizy naukowej, tworzy model analityczny (konstrukcję) państwowości, wyznacza ramy metodologiczne niniejszej publikacji oraz definiuje rolę i miejsce badań empirycznych w procesie badawczym.

Jakkolwiek główny trzon rozważań, zawartych w niniejszej publikacji bezspornie osadzony jest w ramach nauk o polityce, w badaniach nad państwowością Kosowa uwzględniono także perspektywę badawczą i dorobek kolejnych dyscyplin naukowych, tj. historii, prawa, socjologii oraz nauk o bezpieczeństwie, które w różny sposób podchodzą do fenomenu państwa i często odmiennie stawiają akcenty w jego definicji, opisie i analizie. Interdyscyplinarny charakter części rozważań, zawartych w niniejszej publikacji wpisuje się zatem w nową filozofię badania naukowego i odzwierciedla przemiany zachodzące w naukach społecznych, które coraz bardziej się przenikają, wspierają i uzupełniają.

Cel badań oraz szeroki zakres przedmiotowy dysertacji powodują, że analiza poszczególnych elementów państwowości Kosowa w wymiarze teoretycznym – choć z pewnością w różnym stopniu – nawiązuje do kilku uzupełniających się paradygmatów badawczych, tj. funkcjonujących w nauce o stosunkach międzynarodowych: strukturalnego realizmu (koncentrującego proces badawczy na analizie kształtu i zasad funkcjonowania systemu międzynarodowego, rozkładzie potęgi oraz relacjach i współzależnościach między aktorami międzynarodowymi), nowego liberalizmu (wskazującego na społeczny charakter państwowości i stosunków międzynarodowych oraz naturalne w swej istocie sprzężenia występujące między stosunkami wewnątrzpaństwowymi i międzynarodowymi) i konstruktywizmu (przyznającego kluczowe znaczenie świadomości i tożsamości uczestników stosunków międzynarodowych oraz wyrażającego przekonanie o *par excellence* społecznym pochodzeniu rzeczywistości – tak wewnątrzpaństwowej, jak i międzynarodowej). Zaprezentowane rozważania nawiązują także do występujących w socjologii: historyzmu (uwzględniającego w analizie rzeczywistości społecznej kontekst czasowo-przestrzenny i postulującego postrzeganie tejże rzeczywistości poprzez pryzmat procesów historycznych), strukturalizmu (zakładającego, że system społeczny pozostaje złożoną, współzależną i zinstytucjonalizowaną całością i koncentrującego proces badawczy na ustaleniu i analizie kształtu danego systemu społecznego) i funkcjonalizmu (uznającego społeczeństwo za logicznie zorganizowany system, służący realizacji określonych celów i zaspokojeniu szeregu grupowych i indywidualnych potrzeb społecznych). Sięgnięto także do obecnego w naukach prawnych realizmu prawniczego (ujmującego treść, wykładnię, obowiązywanie i implementację norm prawnych w kategoriach ontologicznych, systemowych, kontekstualnych, procesualnych i funkcjonalnych). Selektywne odwołanie się do wielu uzupełniających się podejść teoretycznych stanowi konsekwencję świadomie przyjętego eklektyzmu teoretycznego. Rozwiązanie to tworzy szeroką i optymalną perspektywę analityczną, pozwalającą spojrzeć na państwowość Kosowa poprzez pryzmat różnych szkół myślenia i teorii naukowych.

Charakterystycznym elementem przyjętej strategii badawczej pozostaje również wielopoziomowa perspektywa analityczna. Powoduje ona, że w badaniach państwowości Kosowa typowa dla nauki o stosunkach międzynarodowych analiza rzeczywistości międzynarodowej, dokonywana z poziomu środowiska (systemu) międzynarodowego lub poziomu państwa, zostaje poszerzona o poziom grup społecznych (tj. kosowskich Albańczyków i Serbów) oraz poziom jednostek – zwykłych mieszkańców Kosowa, którzy w praktyce dnia codziennego borykają się z szeregiem obiektywnych problemów i trudności, wynikających z daleko nienaturalnej specyfiki stosunków politycznych i społecznych, istniejących w Kosowie, układu sił w stosunkach międzynarodowych oraz sprzecznych interesów i rywalizacji mocarstw. Wielopoziomowa perspektywa analityczna optymalizuje proces badawczy, pozwala bowiem na uchwycenie szerokich uwarunkowań i prawidłowości funkcjonowania państwowości Kosowa oraz dostrzeżenie i wyjaśnienie współzależności, występujących między poszczególnymi poziomami życia społecznego, tj.

poziomem systemu międzynarodowego, państwa, dużych i małych grup społecznych oraz relacji interpersonalnych.

Niezmiernie ważnym elementem przyjętego ujęcia badawczego pozostaje autorska konstrukcja państwowości, która opiera się na wyodrębnionych i w nierozdzielny sposób powiązanych ze sobą kryteriach państwowości oraz wymiarach państwowości. Do kryteriów (*vel* elementów) państwowości, których spełnienie pozwala na stwierdzenie faktu istnienia danego państwa zaliczono: terytorium, ludność, władzę, podmiotowość prawnomiędzynarodową, suwerenność i uznanie. W celu optymalizacji procesu analizy wskazanych kryteriów państwowości w pracy wyodrębniono także wymiary państwowości Kosowa, tj. wymiar epistemologiczny, historyczny, ontologiczny i funkcjonalny. Wymiar epistemologiczny tworzą rozważania teoretyczne dotyczące fenomenu państwa i kryteriów państwowości, będące systematyzacją podstawowych kategorii, konstrukcji i założeń teoretycznych oraz podstawą dla dalszych rozważań szczegółowych nt. państwowości Kosowa. Analiza wymiaru historycznego państwowości Kosowa zasadza się na dokonanej w szerokiej perspektywie czasowej rekonstrukcji procesu państwowotwórczego, prowadzącego do powstania Republiki Kosowa. W badaniach dotyczących wymiaru ontologicznego państwowości Kosowa przedstawione zostają *inter alia* stałe czynniki przestrzenne, organizacja systemu władzy oraz struktura demograficzna Kosowa. Rozważania te koncentrują się zatem na zagadnieniu kształtu państwowości empirycznej i prawnej Kosowa. Przedmiotem analizy dotyczącej wymiaru funkcjonalnego państwowości Kosowa pozostają z kolei wzory postępowania, interakcje, mechanizmy adaptacyjne, działania, zjawiska i procesy, odzwierciedlające praktykę życia politycznego i społecznego w Republice Kosowa oraz specyfikę funkcjonowania państwowości Kosowa w stosunkach międzynarodowych.

Wybór powyższej konstrukcji analitycznej, podkreślającej procesualny i złożony charakter państwowości, uzasadnia sama natura państwa, które *ex natura rei* pozostaje konstruktem dynamicznym i wielowymiarowym. Wyodrębnienie kryteriów i wymiarów państwowości w istotny sposób poszerza perspektywę badawczą, powoduje bowiem, że tradycyjne („statyczne”) i oparte o analizę kryteriów państwowości podejście teoretyczne w badaniach nad fenomenem państwa zostaje uzupełnione o elementy podejścia systemowego, eksponującego złożony, kontekstualny, relacyjny, dynamiczny i procesualny charakter państwowości oraz *mutatis mutandis* podejścia fenomenologicznego, wskazującego na interpretacyjny charakter otaczającego nas („realnego”) świata oraz rolę percepcji, doświadczenia i świadomości obiektu badań w (re)konstrukcji i zrozumieniu istniejącej rzeczywistości. Przyjęcie powyższej konstrukcji pracy pozwala także na omówienie wielu zagadnień szczegółowych, ukazanie całej złożoności problemu niepodległości Kosowa oraz uchwycenie zarówno teoretycznego, jak i praktycznego wymiaru badanego zagadnienia.

Elementem przyjętej strategii badawczej pozostają także badania empiryczne, tj. badania terenowe (ang. *field studies*) prowadzone w Kosowie i poświęcone procesom „budowania” pokoju (ang. *peace-building*), „budowy” państwa (ang. *state-building*) i „budowy” narodu politycznego (ang. *nation-building*). Badania empiryczne, prowadzone w latach 2011-2014, dotyczyły funkcjonowania instytucji administracji publicznej, sądów, organów władzy ustawodawczej, instytucji religijnych, instytucji międzynarodowych oraz wybranych grup społecznych. Badania terenowe w istotny sposób wpłynęły na ostateczny kształt przedłożonej dysertacji. Przeprowadzenie szeroko zakrojonych badań empirycznych zoptymalizowało bowiem i poszerzyło perspektywę badawczą, pozwoliło na uzupełnienie badań teoretycznych i przedstawienie możliwie pełnego obrazu państwowości Kosowa. W efekcie w pracy zawarto szereg rozważań naukowych, które stanowią wynik autorskich badań empirycznych, prowadzonych w Kosowie, a fakt ten

znajduje stosownie odzwierciedlenie w przypisach publikacji.

Przyjęta strategia badawcza obejmuje także zastosowanie zróżnicowanych metod i technik badawczych, wykorzystywanych na gruncie różnych nauk społecznych. Metody te obejmują: analizę czynnikową, analizę instytucjonalno-prawną, analizę historyczną, analizę porównawczą, analizę narracyjną, jakościową analizę (studium) przypadku, metodę indukcyjną oraz analizę statystyczną. Do wykorzystanych technik gromadzenia i analizowania materiału empirycznego zaliczyć należy: obserwację bezpośrednią i nieuczestniczącą, obserwację bieżącą i prospektywną oraz wywiad swobodny (nieustrukturyzowany). Wykorzystanie i połączenie w procesie badawczym szeregu metod i technik badawczych uzasadnia z pewnością szeroki zakres przedmiotowy niniejszej publikacji oraz częściowo interdyscyplinarny charakter badań. Jest to jednocześnie rozwiązanie logiczne i racjonalne, które pozwala na akumulację wiedzy naukowej oraz właściwą realizację celów poznawczych i teoretycznych dysertacji. Wybór metod i technik badawczych powoduje także, że niniejsza publikacja pozostaje osadzona w ramach badań jakościowych, akcentujących społecznie konstruowaną naturę rzeczywistości i koncentrujących się na cechach obiektów, procesach, znaczeniach i doświadczeniu społecznym.

Wskazana powyżej konstrukcja państwowości znajduje odzwierciedlenie w strukturze publikacji, która składa się z czterech rozdziałów.

W rozdziale I, stanowiącym podstawę epistemologiczną badań państwowości Kosowa, przedstawiono wybrane pojęcia, problemy i zagadnienia teoretyczne z zakresu politologii, stosunków międzynarodowych, prawa międzynarodowego i socjologii, podkreślające złożony, wielowymiarowy i procesualny charakter państwowości. Przedstawiona zostaje zatem m.in. analiza pojęcia, istoty i konstrukcji państwowości, konteksty relacyjne i współzależności występujące między poszczególnymi elementami (kryteriami) państwowości, znaczenie tych elementów w procesie konstruowania, organizowania i funkcjonowania państwowości oraz istota, dynamika i uwarunkowania procesu państwowotwórczego i procesu upadania państw.

Przedmiotem rozdziału II dysertacji pozostają geneza i uwarunkowania państwowości Kosowa. W rozdziale tym przedstawiono zatem: historię dążeń integracyjnych i niepodległościowych Albańczyków na przełomie XIX i XX w., status Kosowa w czasach Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii, spór w kwestii statusu terytorium Kosowa i jego rolę w procesie rozpadu SFRJ, ruchy autonomiczne i secesjonistyczne Albańczyków w Kosowie w latach 1945-1999, „państwo równoległe” kosowskich Albańczyków, funkcjonujące na terytorium Kosowa w latach 90. XX w., wojnę o niepodległość Kosowa (1998-1999), interwencję militarną Sojuszu Północnoatlantyckiego przeciw Federacyjnej Republice Jugosławii (1999), proces budowy odrębności prawnej i administracyjnej Kosowa w okresie faktycznych rządów międzynarodowej administracji terytorialnej ONZ (1999-2008) oraz negocjacje między organami autonomicznymi Kosowa i władzami Serbii w kwestii ostatecznego statusu Kosowa (2006-2007).

Przedmiotem rozważań zawartych w rozdziale III, który dotyczy wymiaru ontologicznego państwowości Kosowa, pozostaje analiza kształtu terytorialnego, demograficznego, instytucjonalnego i prawnomiędzynarodowego państwowości Kosowa. W tym celu przedstawione zostają m.in.: środowisko geograficzne, pozycja geopolityczna i geoelektyczna Kosowa, struktura demograficzna, układ zaludnienia i procesy migracyjne na terytorium Kosowa, istota i struktura systemu władzy w Republice Kosowa, zagadnienie kontynuacji międzynarodowej obecności cywilnej i wojskowej w Kosowie, instytucje państwowe Serbii, działające na terytorium Kosowa, zakres zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych Kosowa w stosunkach międzynarodowych,

uwarunkowania i charakterystyka suwerenności Kosowa, problem uznania międzynarodowego państwowości Kosowa oraz opinia doradcza Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości dotycząca zgodności deklaracji niepodległości Kosowa z prawem międzynarodowym.

W rozdziale IV, dotyczącym wymiaru funkcjonalnego państwowości Kosowa, omówione zostają wzory postępowania, interakcje, mechanizmy adaptacyjne, działania, zjawiska i procesy decydujące o specyfice funkcjonowania państwowości Kosowa oraz istnieniu realnych ograniczeń siły, zakresu i zasięgu państwowości Kosowa. W rozdziale tym przedstawiono m.in.: ewolucję pozycji geopolitycznej Kosowa, funkcjonowanie granic Kosowa, legitymację społeczną państwowości Kosowa, funkcjonowanie wymiaru społecznego państwowości Kosowa, mechanizmy i zasady funkcjonowania systemu władzy w Kosowie, formalne i rzeczywiste ograniczenia podmiotowości prawnomiędzynarodowej Kosowa, ograniczenia wykonywania władzy suwerennej przez organy Republiki Kosowa, działania międzynarodowych instytucji cywilnych i wojskowych w Kosowie po ogłoszeniu niepodległości, wpływ braku powszechnego uznania międzynarodowego na funkcjonowanie państwowości Kosowa oraz specyfikę i ewolucję relacji między władzami Serbii i Kosowa.

Rozważania zawarte w publikacji prowadzą do generalnego wniosku, że problem państwowości Kosowa posiada skomplikowaną naturę, pozostaje jednym z najbardziej kontrowersyjnych zagadnień zarówno teorii, jak i praktyki współczesnych stosunków międzynarodowych, prowadzi do polemik i ostrych sporów politycznych na forum międzynarodowym oraz stanowi podstawę poważnych dyskusji i debat naukowych nt. wykładni, zakresu i ewolucji norm prawa międzynarodowego, regulujących kwestie powstania i upadku państw we współczesnym świecie.

W kontekście *hipotezy 1* należy zatem stwierdzić, że konflikt serbsko-albański o terytorium Kosowa sięga jeszcze okresu rozpadu wielonarodowego imperium tureckiego na Bałkanach. Konflikt ten przez cały XX w. antagonizował stosunki między Serbami i Albańczykami i kilkakrotnie doprowadził oba narody do bezpośredniej konfrontacji zbrojnej oraz aktów przemocy, skierowanych wobec drugiej strony konfliktu. W perspektywie historycznej narodu albańskiego oznacza to niemal stuletnią walkę Albańczyków o niepodległość („wyzwolenie”) Kosowa.

Historia Kosowa w XX w. pokazuje również, że „nierozwiązane kwestie narodowe” kosowskich Albańczyków i Serbów wielokrotnie przyczyniły się do destabilizacji regionu Bałkanów. W okresie tym dochodziło do cyklicznej zmiany przynależności państwowej i statusu terytorium Kosowa oraz działań strony przegranej na rzecz uruchomienia kolejnej zmiany systemowej. Na przestrzeni XX w. współistnienie Serbów i Albańczyków w ramach jednego organizmu państwowego nie było również podyktowane demokratycznym wyborem obu narodów, ale zawsze stanowiło efekt zbrojnej konfrontacji oraz narzuconego stronie przegranej rozwiązania politycznego. Oficjalny slogan o „braterstwie i jedności” narodów i narodowości SFRJ z pewnością nie dotyczył mieszkańców Kosowa, które stało się częścią „pierwszej” i „drugiej” Jugosławii mimo militarnego sprzeciwu ludności albańskiej, zamieszkującej w Kosowie. Co więcej, trwale i jednoznacznie konfliktowy charakter stosunków serbsko-albańskich oraz narastający spór wokół statusu terytorium Kosowa w SFRJ spowodowały, że Kosowo było miejscem, gdzie w latach 80. XX w. symbolicznie i faktycznie rozpoczął się proces dezintegracji Jugosławii.

W odniesieniu do *hipotezy 2* uprawnione pozostaje stwierdzenie, że tymczasowy charakter międzynarodowej administracji terytorialnej ONZ w Kosowie oraz przedłużający się brak decyzji nt. ostatecznego statusu Kosowa w sposób naturalny przyczyniały się do podtrzymania konfliktu politycznego w kwestii przynależności państwowej spornego

terytorium, kolejnych, międzyetnicznych aktów przemocy oraz narastającego niezadowolenia kosowskich Albańczyków, którzy od zakończenia wojny (1999) konsekwentnie i otwarcie domagali się akceptacji niepodległości Kosowa przez społeczność międzynarodową.

W celu stabilizacji sytuacji w Kosowie oraz przynajmniej częściowego zaspokojenia aspiracji politycznych albańskiej ludności Kosowa, w latach 2001-2008 jurysdykcja UNMIK na terytorium Kosowa była stopniowo ograniczana i polegała na zaakceptowanym przez społeczność międzynarodową transferze części kompetencji misji ONZ na rzecz utworzonych przez UNMIK i działających pod jej nadzorem organów autonomicznych Kosowa (PISG). W efekcie powyższych działań na przestrzeni lat system władzy w Kosowie ewoluował od pełnej i wyłącznej jurysdykcji misji ONZ na terytorium prowincji do zagwarantowanego prawnie podziału kompetencji między UNMIK i PISG oraz wykonywania przez UNMIK wobec organów lokalnych funkcji kontrolnych. Ewolucji tej towarzyszyła również konsekwentna budowa potencjału instytucjonalnego i zdolności administracyjnych PISG. Kulminacją powyższych zmian systemowych i instytucjonalnych, które były *de facto* nadzorowanym międzynarodowo procesem „budowania” państwowości Kosowa (ang. *state-building*), stała się deklaracja niepodległości Kosowa (2008), której ogłoszenie zostało w pełni skoordynowane z mocarstwami Zachodu, popierającymi ideę niepodległości Kosowa.

W nawiązaniu do *hipotezy 3* należy stwierdzić, że umiędzynarodowiony charakter sporu w kwestii statusu Kosowa uniemożliwił przyjęcie przez Radę Bezpieczeństwa ONZ nowej rezolucji, zastępującej rezolucję 1244, kończącej misję UNMIK i odpowiadającej rzeczywistości politycznej, istniejącej w Kosowie po ogłoszeniu niepodległości. Wskutek powyższego w Kosowie ma miejsce kontynuacja międzynarodowej obecności cywilnej i wojskowej (UNMIK, EULEX, KFOR, a w latach 2008-2012 także ICR), która jest niespójna pod względem prawnym, „zawiera” elementy fikcji prawej, łączy w sobie – zarówno faktyczne, jak i formalnoprawne – elementy kontynuacji i zmiany oraz przyczynia się do podtrzymania dwuznaczności w kwestii podmiotowości prawnomiędzynarodowej Kosowa.

W kontekście *hipotezy 4* zasadne pozostaje stwierdzenie, że przedłużająca się słabość wewnętrzna państwowości Kosowa oraz kontynuacja „zamrożonego” konfliktu politycznego o terytorium Kosowa powodują, że dla: zapewnienia stabilności na terytorium Kosowa, kontynuacji procesów modernizacyjnych i demokratyzacyjnych w obszarze stosunków politycznych, społecznych i ekonomicznych, łagodzenia i instytucjonalizacji konfliktu serbsko-albańskiego (ang. *conflict management*), normalizacji stosunków między Republiką Serbii i Republiką Kosowa, ochrony integralności terytorialnej Kosowa oraz zagwarantowania bezpieczeństwa zewnętrznego państwowości Kosowa, nadal konieczne jest aktywne zaangażowanie społeczności międzynarodowej w Kosowie, tj.: (a) kontynuacja międzynarodowej obecności cywilnej i wojskowej w Kosowie (EULEX i KFOR), (b) kontynuacja wielowymiarowego wsparcia zewnętrznego państwowości Kosowa ze strony społeczności międzynarodowej oraz (c) kontynuacja zaangażowania organizacji międzynarodowych (zwłaszcza UE) i poszczególnych państw Zachodu w proces podtrzymywania i kontynuacji dialogu dwustronnego między władzami w Belgradzie i Prisztinie.

W odniesieniu do *hipotezy 5* należy stwierdzić, że pod powierzchnią formalnie istniejących instytucji państwowych Kosowa oraz postępującej stabilizacji wewnętrznej, w Kosowie w dalszym ciągu ma miejsce „zamrożony” konflikt polityczny, dotyczący państwowości Kosowa. Fakt, iż kosowscy Albańczycy i Serbowie konsekwentnie odwołują się do idei odrębnych i wykluczających się państwowości powoduje, że na terytorium Kosowa ma miejsce unikalne w swej istocie „zderzenie” (w wymiarze

aksjonormatywnym i politycznym) i „nakładanie” się na siebie (w wymiarze prawnym i instytucjonalnym) dwóch państwowości, tj. państwowości Kosowa i państwowości Serbii. W pierwszym przypadku znaczy to, że kosowscy Serbowie, będący formalnie obywatelami Republiki Kosowa, jednoznacznie identyfikują się z Republiką Serbii, odrzucają państwowość Kosowa i od zakończenia wojny (1999) wspierają funkcjonowanie w Kosowie – „nielegalnych” z punktu widzenia władz Kosowa – organów i instytucji Serbii, podległych władzom w Belgradzie, które w ograniczonym stopniu nadal funkcjonują na terytorium Kosowa. Po drugie, oznacza to, że z uwagi na niemożność całkowitego ignorowania państwowości Kosowa ludność serbska – zwłaszcza Serbowie, żyjący na południe od rzeki Ibar – zmuszona jest do przynajmniej częściowego funkcjonowania w ramach prawno-instytucjonalnych państwowości Kosowa, której istnienie kosowscy Serbowie *en masse* konsekwentnie jednak kwestionują i odrzucają.

Co więcej, oficjalnie akceptowany przez Serbię proces integracji administracyjnej enklaw serbskich w południowym i środkowym Kosowie oraz obszaru północnego Kosowa z pozostałą, „albańską” częścią terytorium Kosowa, posiada wyraźnie ograniczony (tj. zachowawczy, pragmatyczny i w praktyce bardzo powolny) charakter i z pewnością nie został on jeszcze zakończony. Dotyczy to zwłaszcza obszaru północnego Kosowa, które wskutek implementacji porozumień, zawartych w ramach dialogu dwustronnego, prowadzonego od 2011 r. między Serbią i Kosowem pod auspicjami UE, znajduje się wprawdzie „w procesie” włączania w ramy instytucjonalno-prawne państwowości Kosowa, ale nadal w dużym stopniu funkcjonuje jak część Republiki Serbii (a nie Republiki Kosowa). Jakkolwiek w ciągu ostatnich lat sytuacja w północnym Kosowie uległa stopniowej normalizacji i pozostaje zasadniczo stabilna, nie ulega wątpliwości, że jurysdykcja władz Kosowa na obszarze północnego Kosowa dalej posiada daleko formalny charakter, a faktyczna autonomia „serbskiego” północnego Kosowa nadal stanowi najważniejsze zagrożenie integralności terytorialnej Republiki Kosowa.

W nawiązaniu do *hipotezy 6* należy wreszcie stwierdzić, że z uwagi na szereg obiektywnych problemów wewnętrznych, nadal aktywny, umiędzynarodowiony i w dużym stopniu upolityczniony konflikt wokół obecnego statusu Kosowa oraz politykę części państw, odmawiających uznania Republiki Kosowa i blokujących jej funkcjonowanie w stosunkach międzynarodowych, proces konsolidacji i umacniania państwowości Kosowa w wymiarze wewnętrznym i międzynarodowym odbywa się w okolicznościach wyraźnie niekorzystnych dla Kosowa, utrudniających, spowalniających oraz ograniczających powodzenie tego procesu. W efekcie, mimo upływu lat od ogłoszenia niepodległości, Kosowo nadal znajduje się w procesie wielowymiarowej i niezakończonej transformacji, tj.: (a) odchodzenia od politycznych i gospodarczych standardów jugosłowiańskiego komunizmu i rządów autorytarnych lat 90. w kierunku demokratycznego państwa prawa i gospodarki kapitalistycznej, (b) ewolucji od społeczeństwa powojennego i podzielonego (ang. *war-torn society*) w stronę społeczeństwa otwartego i wieloetnicznego oraz *last but not least* (c) przejścia od statusu jednostki niesuwerennej, znajdującej się pod tymczasowym zarządem międzynarodowym do statusu w pełni suwerennego państwa, cieszącego się powszechnym uznaniem międzynarodowym. Sytuacja ta powoduje, że Republika Kosowa pozostaje w istocie państwem „niedokończonym” (ang. *unfinished state*), tkwiącym w nienaturalny sposób w przedłużającym się („zatrzymanym”) i nie zakończonym procesie „domykania” własnej państwowości.

Powyższe rozważania prowadzą zatem do wniosku, że Kosowo pozostaje „państwem niedokończonym” w każdym z wymiarów swej państwowości, tj.:

(a) w w y m i a r z e t e r y t o r i a l n y m: faktyczna i wymuszona przez Serbów autonomia północnego Kosowa powoduje, że Republika Kosowa nie kontroluje całości własnego terytorium i pozostaje państwem trwale podzielonym na serbską północ i

zdominowane przez Albańczyków południe. Republika Kosowa od lat zмага się z problemem integralności terytorialnej i brakiem faktycznego zwierzchnictwa terytorialnego w zamieszkałym przez ludność serbską północnym Kosowie, gdzie *mutatis mutandis* w dalszym ciągu rzeczywiste zwierzchnictwo terytorialne sprawują władze Serbii, skutecznie uniemożliwiające „dokończenie” procesu budowania państwowości Kosowa na obszarze północnego Kosowa. Problem ten pogłębia jeszcze istnienie enklaw serbskich na południe od Ibaru, które pozostają „wyspami” państwowości Serbii i jedynie w ograniczonym stopniu funkcjonują w ramach państwowości Kosowa;

(b) w wymiarze społecznym: charakterystyczna dla Republiki Kosowa daleko posunięta, nienaturalna i obustronnie akceptowana separacja serbskiej i albańskiej populacji Kosowa, poparcie kosowskich Albańczyków i Serbów dla alternatywnych wobec siebie i zwalczających się państwowości, jednoznacznie i trwale konfliktowy charakter relacji między kosowskimi Albańczykami i Serbami, ambiwalentne relacje między Albańczykami i pozostałymi grupami etnicznymi, żyjącymi w Kosowie, wszystko to w dużym stopniu relatywizuje tezy i deklaracje władz Republiki Kosowa o istnieniu konsensusu społecznego, tj. państwowotwórczej umowy społecznej między wszystkimi grupami etnicznymi, ponieważ fakt istnienia takiej „umowy” legitymizującej państwowość Kosowa dotyczy niemal wyłącznie albańskiej większości;

(c) w wymiarze politycznym i instytucjonalnym: jakkolwiek Republika Kosowa czyni postępy w zakresie zapewnienia stabilności wewnętrznej i demokracji oraz budowy własnych zdolności instytucjonalnych, nadal istnieją jednak poważne powody by stwierdzić, że państwowość Kosowa charakteryzuje się wyraźną słabością w zakresie poszanowania prawa, implementacji deklarowanych gwarancji i swobód konstytucyjnych oraz zapewnienia obywatelom oczekiwanego poziomu bezpieczeństwa socjalnego. Państwowość Kosowa cechują zatem wyraźne ograniczenia siły, zakresu i zasięgu władzy państwowej, których nie wyeliminowało wieloletnie zaangażowanie instytucjonalne i finansowe społeczności międzynarodowej na rzecz budowy potencjału instytucjonalnego Kosowa. Dodatkowo, wskutek kontynuacji obecności i zaangażowania społeczności międzynarodowej w Kosowie po ogłoszeniu niepodległości, doszło do faktycznej hybrydyzacji funkcji związanych z rządzeniem, tj. wspólnego „wykonywania władzy” przez instytucje Republiki Kosowa oraz – w sposób pośredni i nieformalny – aktorów zagranicznych, którzy nadal aktywnie angażują się w stabilizację sytuacji w Kosowie oraz wywierają wymierny wpływ na kształt ustrojowy, kierunek rozwoju i funkcjonowanie państwowości Kosowa;

(d) w zakresie podmiotowości prawnomiedzynarodowej: mimo upływu lat od ogłoszenia niepodległości Kosowo zмага się z wieloma poważnymi ograniczeniami zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych w stosunkach międzynarodowych. Sytuacja ta oznacza, że Republika Kosowa pozostaje niezdolna do realizacji funkcji zewnętrznych państwa w takim zakresie, jak inne państwa oraz pozbawiona jest możliwości pełnego i równoprawnego uczestnictwa w stosunkach międzynarodowych. Istnieją zatem powody, by stwierdzić, że Kosowo pozostaje państwem funkcjonującym permanentnie w swoistej, prawnomiedzynarodowej pułapce „niedokończonej” transformacji swojej podmiotowości prawnomiedzynarodowej, „zatrzymanej” wskutek odmowy uznania państwowości Kosowa ze strony części podmiotów międzynarodowych;

(e) w zakresie suwerenności: jakkolwiek po ogłoszeniu niepodległości suwerenność formalna znajduje się wprawdzie w rękach organów Republiki Kosowa, charakterystycznym elementem państwowości Kosowa pozostaje istnienie szeregu poważnych ograniczeń wykonywania suwerenności przez organy Kosowa. Faktyczną suwerenność Kosowa w poważny sposób ogranicza w pierwszym rzędzie głęboka i

wielozakresowa zależność Republiki Kosowa od wsparcia ze strony organizacji międzynarodowych (obecnie głównie UE i NATO) i życzliwych wobec Republiki Kosowa mocarstw zachodnich. Sytuacja ta prowadzi do kontynuacji nieformalnej, ale rzeczywistej zależności politycznej Republiki Kosowa od stanowiska potężnych partnerów zagranicznych, którzy z jednej strony wspierają państwowość Kosowa, z drugiej zaś nadzorują, kontrolują i koordynują rozwój Kosowa oraz wywierają nieformalny, ale jednocześnie rzeczywisty i głęboki wpływ na decyzje i działania oficjalnie suwerennych organów państwowych Republiki Kosowa. Sytuacja ta prowadzi do konkluzji, że państwowość Kosowa pozostaje *de facto* państwowością ograniczonej i nadzorowanej suwerenności, „zatrzymanej” w procesie przejścia od paradygmatu zarządzalności do paradygmatu właściwej państwu suwerenności. Suwerenność Kosowa ogranicza również polityka Serbii, która nadal uznaje Kosowo za część swojego obszaru państwowego, podtrzymuje funkcjonowanie na terytorium Kosowa elementów własnej państwowości oraz podejmuje szereg działań, blokujących, ograniczających lub utrudniających funkcjonowanie Republiki Kosowa zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i międzynarodowym;

(f) w zakresie uznania międzynarodowego: jakkolwiek władze Kosowa od lat podkreślają, że Kosowo spełnia wszystkie stosowne kryteria państwowości i podejmują działania dyplomatyczne na rzecz „dokończenia” procesu uznania międzynarodowego, pozwalającego na „odblokowanie” podmiotowości prawnomiędzynarodowej Republiki Kosowa, żądania te dalszym ciągu nie spotkały się ze spodziewanym odzewem ze strony części aktorów międzynarodowych. Ta daleko niekorzystna sytuacja poważnie komplikuje i ogranicza funkcjonowanie Kosowa w stosunkach międzynarodowych oraz przyczynia się do podtrzymania kontrowersji i dwuznaczności dotyczących osobowości prawnej Kosowa oraz wątpliwości odnośnie przynależności Republiki Kosowa do systemu suwerennych państw.

Rozważania zaprezentowane w publikacji prowadzą również do stwierdzenia, że problem Kosowa wymyka się łatwym uogólnieniom i powinien być rozpatrywany w szerszym kontekście historycznym, politycznym, prawnym i międzynarodowym. Wskazuje się również, że borykająca się z wieloma problemami i ograniczeniami swej państwowości Republika Kosowa w większym stopniu spełnia formalnoprawne kryteria państwowości niż wiele powszechnie uznanych państw Trzeciego Świata, określanych często mianem państw „słabych”, „upadających” lub „upadłych”, których państwowość posiada nierzadko charakter daleko formalny, a mimo to nie jest w żaden sposób kwestionowana przez społeczność międzynarodową. Badania naukowe zawarte w dysertacji prowadzą wreszcie do wniosku, że jakkolwiek państwowość Kosowa bywa mocno – nierzadko przesadnie – krytykowana i kwestionowana, eksponuje się jej liczne wady, niedociągnięcia, dylematy i paradoksy, a polemiki i głosy krytyczne pozostają przynajmniej częściowo uprawnione, jest jednocześnie trudnym do zakwestionowania faktem, że państwowość Kosowa została formalnie uznana przez ponad połowę państw świata, istnieje, wzmacnia się i rozwija, stanowi zatem niezaprzeczalnie rzeczywisty byt geopolityczny.

Podsumowując, należy stwierdzić, że przedłożona dysertacja stanowi całościowe i wielowymiarowe ujęcie złożonej problematyki państwowości Kosowa, systematyzuje materię z zakresu różnych obszarów stosunków politycznych i społecznych oraz dostarcza uporządkowanych pod względem merytorycznym, aktualnych i wyczerpujących propozycji interpretacyjnych. Zawarta w dysertacji pogłębiona analiza procesów i zjawisk, zachodzących w Europie Południowo-Wschodniej i subregionie Bałkanów Zachodnich powoduje, że przedłożona monografia naukowa przyczynia się do rozwoju specjalizacji w

ramach nauk o polityce (studia regionalne). Można także oczekiwać, że publikacja ta znajdzie zastosowanie w dydaktyce i stanie się ważną lekturą dla studentów politologii, stosunków międzynarodowych, prawa międzynarodowego, socjologii, studiów wschodnioeuropejskich i europeistyki oraz osób zainteresowanych problematyką bałkańską. *Last but not least*, wyniki badań, zawarte w monografii mogą zostać wykorzystane w procesie formułowania i realizacji polityki zagranicznej RP w odniesieniu do regionu Europy Południowo-Wschodniej i subregionu Bałkanów Zachodnich.

Należy wreszcie podkreślić, że przedłożona publikacja prezentuje niestandardowe podejście w badaniach problematyki państwa i państwowości, stanowiącej tradycyjny i centralny obszar badawczy nauk o polityce. Praca ta oferuje bowiem nowy model analityczny w badaniach nad fenomenem państwa, który w logiczny, uprawniony i funkcjonalny sposób łączy klasyczne („statyczne”) i sformalizowane ujęcie prawnomiędzynarodowe z rozszerzającymi („dynamicznymi”) i nietradycyjnymi podejściami badawczymi, konsekwentnie rozwijanymi na gruncie nauk o polityce oraz innych nauk społecznych. W efekcie można oczekiwać, że konstrukcja państwowości, zaprezentowana w niniejszej monografii, stanowi interesujący model teoretyczny oraz narzędzie badawcze, które znajdzie zastosowanie w kolejnych pracach naukowych z zakresu nauk o polityce.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo - badawczych

(1) Obszary badań i realizowane tematy badawcze

Badania naukowe prowadzone przeze mnie po uzyskaniu stopnia doktora koncentrowały się wokół 3 głównych obszarów badawczych, tj. studiów regionalnych nad Europą Południowo-Wschodnią, sporów międzynarodowych i konfliktów zbrojnych oraz międzynarodowego porządku prawnego w świecie pozimnowojennym.

1.

Studia regionalne: Europa Południowo-Wschodnia

Studia regionalne dotyczące regionu Europy Południowo-Wschodniej i subregionu Bałkanów Zachodnich stanowią kluczowy obszar badań, prowadzonych przeze mnie w Zakładzie Stosunków Międzynarodowych Wydziału Politologii UMCS. Badania te dotyczyły historii politycznej Europy Południowo-Wschodniej, roli i znaczenia regionu w stosunkach międzynarodowych, problematyki sporów i konfliktów wewnątrzpaństwowych i międzynarodowych w Europie Południowo-Wschodniej, procesu pokojowego na obszarze byłej Jugosławii, polityki zagranicznej państw bałkańskich oraz ewolucji stosunków międzynarodowych w regionie Europy Południowo-Wschodniej. Badania te procentowały kolejnymi monografiami i artykułami naukowymi nt. historii i współczesności stosunków politycznych, społecznych, gospodarczych i kulturalnych w regionie Europy Południowo-Wschodniej. Należą do nich poniższe publikacje naukowe:

(1) Monografia naukowa pt. *Kosowo. Konflikt i interwencja*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2008, ss. 257. Przedmiotem publikacji pozostaje dogłębna i wielopłaszczyznowa analiza działań Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego wobec Federacyjnej Republiki Jugosławii, wiążących się z początkowo niemilitarną, a następnie militarną odpowiedzią na konflikt zbrojny w Kosowie. Omówione zostały cele polityczne operacji „Allied Force”, fazy i sposób jej prowadzenia, cele ataków oraz niektóre aspekty wymiaru

technologicznego powietrznej operacji wojskowej. Analizie poddano również przesłanki, uwarunkowania i dalekosiężne skutki interwencji militarnej NATO przeciw FRJ o charakterze wewnątrzpaństwowym i międzynarodowym. W konkluzji wskazuje się m.in., że operacja Sojuszu Północnoatlantyckiego przeciw Jugosławii wpisywała się w szerszy proces ewolucji i adaptacji NATO do nowych wyzwań i zagrożeń bezpieczeństwa oraz dynamicznych i poważnych zmian systemowych, zachodzących w środowisku międzynarodowym po zakończeniu zimnej wojny, była przejawem tych zmian oraz ważnym wydarzeniem, które przyczyniło się do ich kontynuacji;

(2) Monografia naukowa pt. *Konflikt serbsko-albański w Kosowie w latach 1999-2014. Charakterystyka, uwarunkowania i formy konfliktu społecznego*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2016, ss. 235. Przedmiotem badań zawartych w niniejszej publikacji pozostają sposoby realizacji i manifestacji konfliktu etnicznego o terytorium Kosowa. Zagadnienia te są zwykle pomijane przez politologów i badaczy stosunków międzynarodowych, tymczasem z punktu widzenia praktyki życia politycznego i społecznego należą do kwestii niezwykle istotnych, decydujących o specyfice, dynamice i skutkach każdego konfliktu społecznego. W publikacji zamieszczono kilkadziesiąt fotografii, które w istotny sposób uzupełniają treść rozprawy i podnoszą jej wartość merytoryczną. Publikacja stanowi konsekwencję badań terenowych, prowadzonych w Kosowie w latach 2011-2014 i poświęconych procesom „budowania” pokoju (ang. *peace-building*), „budowy” państwa (ang. *state building*) i „budowy” narodu politycznego (ang. *nation-building*). Wnioski zawarte w niniejszej monografii sprowadzają się do stwierdzenia, że w Kosowie od zakończenia wojny (1999) w dalszym ciągu ma miejsce ostry i powszechnie uświadomiony konflikt polityczny, dotyczący statusu tego terytorium. Konflikt ten przejawia się w niemal każdym wymiarze relacji serbsko-albańskich oraz charakteryzuje się wielością form rywalizacji i manifestacji wzajemnej niechęci, wrogości i agresji, które rozciągają się od pokojowych do *stricte* siłowych postaw i działań społecznych. Prowadzi to stwierdzenia o istnieniu konfliktowego modelu społeczeństwa, które w wielu aspektach swego funkcjonowania odbiega od standardów większości społeczeństw i państw Europy. Pragnę podkreślić, że w 2017 r. za niniejszą monografię otrzymałem Nagrodę Rektora Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej dla nauczycieli akademickich (nagroda indywidualna II stopnia);

(3) Rozdział w monografii naukowej pt. *Regionalne uwarunkowania współpracy i rozwoju w Europie Południowo-Wschodniej*, [w:] *Międzynarodowe uwarunkowania rozwoju regionalnego*, B. Jóźwik, H. Ponikowski (red.), Wydawnictwo KUL, Lublin 2008, s. 83-110. Publikacja ta wskazuje na istnienie szeregu uwarunkowań historycznych, politycznych, społecznych, gospodarczych i kulturowych, które ograniczają rozwój państw Europy Południowo-Wschodniej oraz przyczyniają się do kontynuacji politycznego i gospodarczego rozbicia subregionu Bałkanów. Artykuł ten wykorzystuje fragmenty publikacji pt. *Region Europy Południowo-Wschodniej*, [w:] *Regiony w stosunkach międzynarodowych*, H. Dumala, A. Dumala, I. Topolski (red.), Wydawnictwo UMCS, Lublin 2009;

(4) Rozdział w monografii naukowej pt. *Region Europy Południowo-Wschodniej*, [w:] *Regiony w stosunkach międzynarodowych*, H. Dumala, A. Dumala, I. Topolski (red.), Wydawnictwo UMCS, Lublin 2009, s. 73-100. Artykuł ten omawia szeroko definiowaną specyfikę regionu Europy Południowo-Wschodniej, procesy integracyjne i dezintegracyjne w regionie, mocarstwa regionalne, znaczenie siły militarnej w regionie, spory i konflikty występujące w Europie Południowo-Wschodniej oraz rolę regionu w stosunkach międzynarodowych;

(5) Rozdział w monografii naukowej pt. *Polityka Federacyjnej Republiki Jugosławii wobec konfliktu w Bośni i Hercegowinie (1991-1995)*, [w:] *Bośnia i Hercegowina 15 lat po*

Dayton. *Przeszłość – teraźniejszość – perspektywy*, P. Chmielewski, S.L. Szczesio (red.), Wydawnictwo UŁ, Łódź 2011, ss. 133-157. Publikacja ta analizuje przesłanki, uwarunkowania, cele i formy zaangażowania FRJ w konflikty zbrojne, toczące się na obszarze byłej SFRJ w pierwszej połowie lat 90., koncentrując się na zaangażowaniu organów FRJ i jej obywateli w konflikt zbrojny na terytorium Bośni i Hercegowiny. W pracy ukazano także ewolucję polityki FRJ w odniesieniu do wojen sukcesyjnych, toczonych na obszarze byłej Jugosławii;

(6) Rozdział w monografii naukowej pt. *Kryzys humanitarny w Kosowie i interwencja NATO*, [w:] *Solidarność humanitarna*, J. Dobrowolska-Polak (red.), Wydawnictwo Instytutu Zachodniego, Poznań 2012, s. 163-190. Artykuł ten koncentruje się na humanitarnych przesłankach interwencji militarnej NATO przeciw FRJ (1999), wskazując, że interwencja ta stanowiła w pierwszym rzędzie odpowiedź Sojuszu Północnoatlantyckiego na faktyczny kryzys humanitarny, mający miejsce w Kosowie. Artykuł ten wykorzystuje fragmenty monografii pt. *Kosowo. Konflikt i interwencja*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2008;

(7) Rozdział w monografii naukowej pt. *System polityczny Kosowa*, [w:] *Systemy polityczne państw bałkańskich*, T. Bichta, M. Podolak (red.), Wydawnictwo UMCS, Lublin 2012, s. 271-302. Publikacja ta omawia główne elementy systemu politycznego, które decydują o kształcie i funkcjonowaniu systemu politycznego Kosowa. Przedstawiona zostaje zatem ewolucja systemu politycznego w okresie od zakończenia wojny (1999) do czasów współczesnych, struktura systemu, zasady ustrojowe, aktorzy polityczni, organy władzy publicznej, instytucje międzynarodowe działające w Kosowie oraz uwarunkowania wewnętrzne i międzynarodowe systemu politycznego. Omówione zostają także główne problemy polityczne i wyzwania dla systemu politycznego Kosowa. W podsumowaniu zawarte zostaje stwierdzenie, że system polityczny Kosowa charakteryzuje się wyraźną specyfiką, podlega procesowi nieustannej ewolucji, pozostaje w istotny sposób skomplikowany pod względem politycznym i prawnym oraz pozostaje współczesnym przykładem *sui generis* umiędzynarodowionego systemu politycznego;

(8) Rozdział w monografii naukowej pt. *Kosowo – od interwencji militarnej do deklaracji niepodległości*, [w:] *Balkany w systemie bezpieczeństwa euroatlantyckiego*, A. Głowacki, S.L. Szczesio (red.), Wydawnictwo UŁ, Łódź 2014, s. 485-500. Publikacja ta analizuje przebieg, przesłanki i uwarunkowania (wewnętrzne i międzynarodowe) procesu politycznego, który doprowadził ostatecznie do ogłoszenia niepodległości przez Kosowo w 2008 r. oraz uznania państwowości Kosowa przez część członków społeczności międzynarodowej;

(9) Rozdział w monografii naukowej pt. *State Border or Administrative Boundary Line? Serbian-Albanian Dispute over Kosovo after Declaration of Independence*, [w:] *Border Conflicts in the Contemporary World*, A. Moraczewska, W. Janicki (red.), Wydawnictwo UMCS, Lublin 2014, s. 107-132. Przedmiotem niniejszej publikacji pozostają przebieg, uwarunkowania i skutki sporu w kwestii statusu północnej granicy Kosowa z Serbią, który w latach 2011-2012 doprowadził do aktów przemocy i blokad drogowych w północnym Kosowie;

(10) Rozdział w monografii naukowej pt. *Uwarunkowania procesów dezintegracyjnych na terytorium Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii i jej państw sukcesyjnych po zimnej wojnie*, [w:] *Europa Środkowo-Wschodnia w procesie transformacji i integracji. Wymiar bezpieczeństwa*, H. Chałupczak, M. Pietraś, J. Misiągiewicz (red.), Wydawnictwo Officina Simonidis, Zamość 2016, s. 113-139. Publikacja ta wskazuje na istnienie szeregu współzależnych uwarunkowań historycznych, politycznych, społecznych, ekonomicznych, kulturowych i systemowych (międzynarodowych), które w latach 90. XX w. doprowadziły do dezintegracji SFRJ i powstania na tym terytorium siedmiu państw sukcesyjnych;

- (11) Artykuł w czasopiśmie naukowym pt. *Konflikt serbsko-albański w Jugosławii*, „Consensus” 2001, nr 1, s. 8-37 (publikacja ogłoszona drukiem przed uzyskaniem stopnia doktora). Artykuł ten prezentuje historię konfliktu serbsko-albańskiego o Kosowo od zakończenia drugiej wojny światowej do interwencji militarnej NATO przeciw FRJ. W publikacji omówiony zostaje trwale konfliktowy charakter relacji między Serbami i kosowskimi Albańczykami w okresie istnienia komunistycznej Jugosławii. W artykule tym stwierdza się również, że intensyfikacja konfliktu serbsko-albańskiego o terytorium Kosowa w latach 80. i 90. XX w. w istotnym stopniu przyczyniła się do słabnięcia i rozpadu byłej Jugosławii;
- (12) Artykuł w czasopiśmie naukowym pt. *Historyczne uwarunkowania konfliktu serbsko-albańskiego (do roku 1918)*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, Sectio K, 2003, vol. X, s. 41-55 (publikacja ogłoszona drukiem przed uzyskaniem stopnia doktora). Publikacja ta przedstawia historię relacji serbsko-albańskich od czasów średniowiecza do końca pierwszej wojny światowej oraz powstania pierwszego wielonarodowego państwa jugosłowiańskiego, tj. Królestwa Serbów, Chorwatów i Słoweńców. Omówione zostają szerokie uwarunkowania historyczne współczesnego konfliktu etnicznego w Kosowie, zachodzące od czasów starożytnych procesy migracyjne w regionie Bałkanów (i samego Kosowa), powstanie i upadek średniowiecznego Królestwa Serbii, wymiar kulturowy konfliktu kosowskiego, okres okupacji Bałkanów przez Imperium Osmańskie oraz „przebudzenie narodowe” i „zderzenie” aspiracji terytorialnych Serbów i Albańczyków na przełomie XIX i XX w. Rozważania te prowadzą do konkluzji, że skomplikowana historia Bałkanów w istotnym stopniu przyczyniła się do pogorszenia relacji między Serbami i Albańczykami oraz wywiera wpływ na współczesny spór o terytorium Kosowa;
- (13) Artykuł w czasopiśmie naukowym pt. *Mniejszości narodowe na Bałkanach. Uwarunkowania historyczne i stan obecny*, „Consensus” 2003, nr 4, s. 11-30 (publikacja ogłoszona drukiem przed uzyskaniem stopnia doktora). Przedmiotem publikacji pozostaje zagadnienie mniejszości narodowych w Albanii, Bułgarii, Grecji i Macedonii. Omówione zostają wybrane kwestie historyczne oraz współczesne, skomplikowane relacje między mniejszościami narodowymi i władzami państw Europy Południowo-Wschodniej. Zaprezentowane rozważania prowadzą do wniosku, że aktywne spory terytorialne i konflikty etniczne w Europie Południowo-Wschodniej nadal stanowią zagrożenie dla stabilności regionu;
- (14) Artykuł w czasopiśmie naukowym pt. *Kosowo w procesie Integracji Europejskiej*, [w:] *Konflikty narodowe i europejskie aspiracje państw bałkańskich*, M. Filipowicz (red.), „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej” 2011, nr 2, s. 101-129. Artykuł analizuje perspektywę europejską Kosowa, rozwiązania instytucjonalne i prawne, pozwalające na uruchomienie oraz kontynuację procesu akcesyjnego Kosowa, działania UE w Kosowie oraz wyzwania i problemy integracji europejskiej Kosowa;
- (15) Artykuł w czasopiśmie naukowym pt. *Strategies and Goals of Russian Diplomacy During the Kosovo Conflict (1998-1999)*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, Sectio K, 2017, vol. 24, nr 1, s. 41-55. Artykuł ten analizuje meandry polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej w odniesieniu do problemu Kosowa. Wskazuje zatem, że w latach 1998-1999 Rosja (współ z państwami Zachodu) uczestniczyła w wypracowaniu rozwiązań pokojowych, odrzuconych przez władze Jugosławii, a następnie – mimo ostrej retoryki antyzachodniej – zaangażowała się w wypracowanie rozwiązania politycznego, kończącego bombardowania FRJ. Artykuł ten wykorzystuje fragmenty monografii pt. *Kosowo. Konflikt i interwencja*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2008;
- (16) Artykuł w czasopiśmie naukowym pt. *Ante bellum: Uwarunkowania historyczne procesów dezintegracyjnych na terytorium Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii i jej państw sukcesyjnych po zimnej wojnie*, „Annales Universitatis Mariae

Curie-Skłodowska”, *Sectio K*, 2017, vol. 24, nr 2, s. 47-73. Treścią publikacji pozostają szerokie uwarunkowania historyczne procesów dezintegracyjnych, jakie wystąpiły po zakończeniu zimnej wojny na terytorium byłej Jugosławii. W artykule wskazuje się, że w ostatniej dekadzie XX w. na obszarze jugosłowiańskim doszło do swoistego „powrotu historii”, wyrażającego się w dążeniach narodów bałkańskich do odwrócenia niekorzystnych procesów historycznych, „dokończenia” rozpoczętych jeszcze w XIX w. procesów państwowotwórczych oraz zjednoczenia wszystkich terytoriów, zamieszkiwanych współcześnie (lub w przeszłości) przez daną grupę etniczną, w ramach własnego państwa narodowego.

Na przestrzeni lat uczestniczyłem także w wielu krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych, dotyczących problematyki Europy Południowo-Wschodniej, w czasie których prezentowałem wyniki badań (w formie referatu) lub uczestniczyłem w dyskusjach panelowych. Były to następujące konferencje naukowe:

- (1) Konferencja międzynarodowa pt. *Whiter Bosnia? – a Balkan conundrum*, Warszawa, 5 marca 2007 r., organizator: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych; udział w dyskusjach panelowych;
- (2) Konferencja międzynarodowa pt. *Demokracja w Polsce, Europie i na świecie w XXI wieku. Zagrożenia, uwarunkowania oraz perspektywy rozwoju*, Poznań, 17-18 września 2007 r., organizatorzy: Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych, Oddział w Poznaniu; wygłoszony referat pt. *Demokracja w Serbii. Uwarunkowania – stan obecny – perspektywy rozwoju*;
- (3) Konferencja krajowa pt. *Separatyzmy na obszarze OBWE*, Lublin, 13 marca 2008 r., organizator: Koło Naukowe Stosunków Międzynarodowych UMCS; wygłoszony referat pt. *Kwestia albańska na Bałkanach*;
- (4) Konferencja krajowa pt. *Gorąca historia Zimnej Wojny*, Lublin, 15 października 2008 r., organizatorzy: Koło Naukowe Historyków Studentów KUL Jana Pawła II oraz Instytut Historii KUL Jana Pawła II; wygłoszony referat pt. *Jugosławia w okresie zimnej wojny*;
- (5) Konferencja międzynarodowa pt. *Kosovo: Legal Problem and Political Challenge*, Warszawa, 16-17 października 2008 r., organizator: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych; udział w dyskusjach panelowych;
- (6) Konferencja krajowa pt. *Europa Środkowo-Wschodnia w procesie transformacji i integracji. Wymiar polityczny*, Zamość, 14-15 maja 2009 r., organizatorzy: Zakład Stosunków Międzynarodowych i Zakład Badań Etnicznych Wydziału Politologii UMCS oraz Zakład Politologii Instytutu Nauk Społecznych Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Zamościu; udział w dyskusjach panelowych;
- (7) Konferencja krajowa pt. *Kryzysy humanitarne wywołane działalnością człowieka*, Poznań, 15-16 listopada 2010 r., organizatorzy: Instytut Zachodni – Instytut Naukowy im. Z. Wojciechowskiego w Poznaniu oraz Poznański Kampus Akademicki (Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej oraz Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa); wygłoszony referat pt. *Kryzys humanitarny w Kosowie i interwencja NATO*;
- (8) Konferencja międzynarodowa pt. *Bośnia i Hercegowina 15 lat po Dayton. Przeszłość, teraźniejszość, przyszłość*, Łódź, 9-10 grudnia 2010 r., organizator: Centrum Naukowo-Badawcze Uniwersytetu Łódzkiego „Bałkany na przełomie XX/XXI wieku”; wygłoszony referat pt. *Polityka Federacyjnej Republiki Jugosławii wobec konfliktu w Bośni i Hercegowinie (1991-1995)*;
- (9) Konferencja krajowa pt. *II Festiwal Dyplomatyczny: Państwo jako czynnik konfliktogenny*, Kraków, 11-13 kwietnia 2011 r., organizator: Koło Studentów Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego; wygłoszony referat pt. *Serbia wobec konfliktów etnicznych na obszarze byłej Jugosławii (1991-1995)*;

- (10) Konferencja międzynarodowa pt. *Belgrade Security Forum: 'The Balkans and Global Security: What Do We Have in Common, What Sets Us Apart?'*, Belgrad, 14-16 września 2011 r., organizatorzy: Belgrade Fund for Political Excellence, Belgrade Centre for Security Study oraz European Movement in Serbia; wygłoszony referat pt. *From Initial Peace-Building to 'Unexpected' State Building: Dilemmas and Results of International Involvement in Kosovo*;
- (11) Konferencja międzynarodowa pt. *Border Conflicts in the Contemporary World*, Lublin, 3-5 listopada 2011 r., organizator: Wydział Politologii UMCS; wygłoszony referat pt. *State Border or Administrative Boundary Line? Serbian-Albanian Dispute over Kosovo after Declaration of Independence*;
- (12) Konferencja krajowa pt. *Balkany Zachodnie między przeszłością a przyszłością (w 20-lecie rozpadu Jugosławii)*, Łódź, 8-9 grudnia 2011 r., organizator: Centrum Naukowo-Badawcze Uniwersytetu Łódzkiego „Bałkany na przełomie XX/XXI wieku”; wygłoszony referat pt. *Kosowo w procesie rozpadu Jugosławii*;
- (13) II Ogólnopolski Kongres Politologii pt. *Polska i Europa wobec wyzwań współczesnego świata*, Poznań, 19-21 września 2012 r., organizator: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; wygłoszony referat pt. *Kosowo – od interwencji do niepodległości*;
- (14) II Ogólnopolska Konwencja Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych pt. *Poziomy analizy stosunków międzynarodowych*, Lublin, 10 listopada 2012 r., organizatorzy: Wydział Politologii UMCS oraz Polskie Towarzystwo Studiów Międzynarodowych; wygłoszony referat pt. *Państwowość Kosowa – dylematy i antecedencje*;
- (15) Konferencja międzynarodowa pt. *Belgrade Security Forum: 'Is the State Under (De)Construction? Risks and Responses from the Balkans and Beyond'*, Belgrad, 19-21 września 2013 r., organizatorzy: Belgrade Fund for Political Excellence, Belgrade Centre for Security Study oraz European Movement in Serbia; udział w dyskusjach panelowych;
- (16) Konferencja międzynarodowa pt. *Bosnia and Herzegovina in International System*, Lublin, 10-11 kwietnia 2014 r., organizator: Zakład Stosunków Międzynarodowych Wydziału Politologii UMCS; wygłoszony referat pt. *Contested State: The Critical Approach to the Statehood of Bosnia-Herzegovina, Kosovo and Macedonia*;
- (17) Konferencja międzynarodowa pt. *Belgrade Security Forum: 'Europe 2014: Closure and/or New Beginning?'*, Belgrad, 30 września – 2 października 2014 r., organizatorzy: Belgrade Fund for Political Excellence, Belgrade Centre for Security Study oraz European Movement in Serbia; udział w dyskusjach panelowych;
- (18) Międzynarodowa debata naukowa pt. *Dzień św. Klimenta Ochrydzkiego. Rozmowa o trzech prawosławiach*, Lublin, 8 grudnia 2014 r., organizatorzy: Wydział Politologii UMCS, Centrum Europy Wschodniej UMCS oraz Koło Naukowe Studiów Wschodnioeuropejskich UMCS; wygłoszony referat pt. *Mit Kosowego Pola w kulturze serbskiej*;
- (19) Konferencja międzynarodowa pt. *Europa Środkowo-Wschodnia w procesie transformacji i integracji. Wymiar bezpieczeństwa*, Zamość, 14-15 maja 2015 r., organizatorzy: Zakład Stosunków Międzynarodowych i Zakład Badań Etnicznych Wydziału Politologii UMCS, Zakład Politologii Instytutu Nauk Społecznych PWSZ w Zamościu oraz Wydział Menedżmentu Polityczno-Informacyjnego Uniwersytetu Narodowego „Akademia Ostrogska” w Ostrogu, Ukraina; wygłoszony referat pt. *Uwarunkowania i zagrożenia procesów państwowotwórczych na Bałkanach Zachodnich w XX i XXI w.*;
- (20) Międzynarodowe seminarium naukowe pt. *Transformacje w Europie. Ocenieć przeszłość, zaprojektować przyszłość*, Lublin, 27 maja 2015 r., organizator: Instytut Europy

Środkowo-Wschodniej w Lublinie; wystąpienie nt. *Ewolucji polityki zagranicznej Jugosławii i Serbii* oraz udział w panelu dyskusyjnym w charakterze prelegenta na zaproszenie organizatorów seminarium;

(21) Międzynarodowe seminarium naukowe pt. *Poland, the Czech Republic and NATO in Fragile Security Contexts*, Lublin, 25-26 listopada 2016 r., organizator: Instytut Europy Środkowo-Wschodniej w Lublinie; wystąpienie nt. *Challenges and Threats of Security in the Region of Southeast Europe* oraz udział w panelu dyskusyjnym w charakterze prelegenta na zaproszenie organizatorów seminarium;

(22) Konferencja międzynarodowa pt. *Europa Środkowo-Wschodnia w procesie transformacji i integracji. Wymiar gospodarczy*, Zamość, 18-19 maja 2017 r., organizatorzy: Zakład Stosunków Międzynarodowych i Zakład Badań Etnicznych Wydziału Politologii UMCS, Zakład Politologii Instytutu Nauk Społecznych PWSZ w Zamościu oraz Wydział Menedżmentu Polityczno-Informacyjnego Uniwersytetu Narodowego „Akademia Ostrogska” w Ostrogu, Ukraina; wygłoszony referat pt. *Uwarunkowania ekonomiczne problemu północnego Kosowa*;

(23) Konferencja międzynarodowa pt. *Muzyka polityczna: komunikowanie, kontestowanie, mobilizowanie*, Lublin, 14 czerwca 2018 r., organizatorzy: Zakład Myśli Politycznej i Zakład Systemów Politycznych Wydziału Politologii UMCS oraz Ludowe Towarzystwo Naukowo-Kulturalne, Oddział w Lublinie, wygłoszony referat pt. *Między muzyką a polityką: fenomen turbo-folku w Serbii w latach 90. XX w.*;

(24) Konferencja międzynarodowa pt. *Belgrade Security Forum: 'Finding Answers Together to the New Normal'*, Belgrad, 17-19 października 2018 r., organizatorzy: Belgrade Fund for Political Excellence, Belgrade Centre for Security Study oraz European Movement in Serbia; udział w dyskusjach panelowych.

Byłem także członkiem komitetu organizacyjnego (25) krajowej konferencji naukowej pt. *Balkany w XXI wieku. Tożsamość. Państwo narodowe. Integracja Europejska*, która odbyła się w Warszawie w dniu 10 kwietnia 2013 r. i została zorganizowana przez Zakład Europejskich Studiów Subregionalnych Instytutu Europeistyki Uniwersytetu Warszawskiego we współpracy z Zakładem Stosunków Międzynarodowych Wydziału Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Katedrą Historii Współczesnej i Ruchów Społecznych Wydziału Nauk Społecznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Instytutem Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Wydziałem Nauk Humanistycznych i Społecznych Akademii Marynarki Wojennej. Przewodniczyłem także obradom jednego z panelów powyższej konferencji (*Panel geopolityczny II – poziom państwowy*).

Jako pracownik naukowo-dydaktyczny Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie prowadziłem także autorskie zajęcia dydaktyczne w języku polskim i angielskim dotyczące regionu Europy Południowo-Wschodniej, które stanowiły formę popularyzacji prowadzonych badań naukowych. Były to następujące przedmioty: (1) polityka zagraniczna państw bałkańskich; (2) foreign policy of the Balkan states; (3) region bałkański w stosunkach międzynarodowych; (4) interwencje NATO na Bałkanach; (5) mit Kosowa w kulturze serbskiej i albańskiej.

2.

Spory międzynarodowe i konflikty zbrojne

Kolejny temat badawczy, podejmowany przeze mnie w pracy naukowej po uzyskaniu stopnia doktora stanowi zjawisko sporów i konfliktów – zarówno

wewnątrzpaństwowych, jak i międzynarodowych, w szczególności zaś zagadnienie współczesnych konfliktów etnicznych i konfliktów zbrojnych. Prowadzone w tym zakresie badania dotyczyły m.in. przyczyn powstawania, faz rozwoju oraz skutków sporów i konfliktów, ewolucji oblicza konfliktów zbrojnych, specyfiki konfliktów zbrojnych w późnowestfalskim środowisku międzynarodowym oraz zjawiska tzw. rewolucji w dziedzinie wojskowości i jego wielowymiarowych konsekwencji.

Powyższa problematyka stała się przedmiotem rozważań, zawartych w następujących publikacjach naukowych:

- (1) Rozdział w podręczniku akademickim pt. *Spory i konflikty międzynarodowe*, [w:] *Międzynarodowe stosunki polityczne*, M. Pietraś (red.), Wydawnictwo UMCS, Lublin 2006, s. 350-374 (drugie wydanie w 2007 r.). Publikacja ta systematyzuje szereg rozważań teoretycznych dotyczących sporów i konfliktów, przedstawiając ich: istotę, przyczyny i uwarunkowania, wymiar prawnomiędzynarodowy, typologie, skalę, dynamikę, sposoby regulowania oraz skutki. W publikacji tej wskazuje się, że spory i konflikty stanowią nieodłączne elementy życia społecznego, zarówno na poziomie relacji między jednostkami, grupami społecznymi, jak i na poziomie stosunków pomiędzy zorganizowanymi w państwa narodami oraz pozostają one jednym z najbardziej powszechnych i charakterystycznych elementów stosunków międzynarodowych;
- (2) Rozdział w monografii naukowej pt. *Konflikty zbrojne w późnowestfalskim środowisku międzynarodowym*, [w:] *Późnowestfalski ład międzynarodowy*, M. Pietraś, K. Marzęda (red.), Wydawnictwo UMCS, Lublin 2008, s. 103-116. Artykuł ten analizuje ewolucję oblicza konfliktów zbrojnych. Na wstępie omówiona zostaje zatem specyfika tzw. starych wojen (ang. *old wars*), będących charakterystycznym elementem westfalskiego systemu stosunków międzynarodowych. W dalszej części artykułu przedstawiony zostaje dychotomiczny charakter współczesnych konfliktów zbrojnych, związany z jednej strony ze zjawiskiem tzw. nowych wojen (ang. *new wars*), tj. krwawych, wewnątrzpaństwowych konfliktów etnicznych, w dużym stopniu definiujących zjawisko konfliktów zbrojnych po zakończeniu zimnej wojny, z drugiej zaś z operacjami militarnymi wysokorozwiniętych państw Zachodu (ang. *hi-tech wars*), w których dominującą rolę odgrywają działania toczone przy użyciu zaawansowanych technologicznie systemów uzbrojenia. Rozważania zawarte w publikacji prowadzą do wniosku, że konflikty zbrojne (wojny) stanowią nieodłączną część rozwoju cywilizacji ludzkiej oraz ulegają zmianom wraz z przemianami struktur społecznych, systemów politycznych, stosunków gospodarczych, rozwojem prawa międzynarodowego oraz postępem technologicznym;
- (3) Rozdział w monografii naukowej pt. *Political and Military Consequences of the Revolution in Military Affairs*, [w:] *New Technologies as a Factor of International Relations*, M. Szkarłat, K. Mojska (red.), Cambridge Scholars Publishing, Cambridge 2016, s. 212-225. Artykuł ten definiuje i omawia zjawisko rewolucyjnego przełomu w dziedzinie wojskowości (*Revolution in Military Affairs*, RMA) w perspektywie historycznej, a następnie wskazuje na istotę, uwarunkowania, korzyści militarne oraz złożone konsekwencje polityczne, militarne, prawne, społeczne i moralne współczesnej RMA. Omówione zostają także wyzwania i zagrożenia wynikające z obecnej, „technologicznej” RMA, związanej z komputeryzacją oraz sieciocentrycznością systemów dowodzenia, kontroli, łączności, przetwarzania danych, wywiadu, obserwacji i rozpoznania (C4ISR). W konkluzji stwierdza się, że warunkowana przez nowoczesne technologie RMA wzmacnia „uprzywilejowaną” międzynarodową pozycję polityczną państw Zachodu, która jest obecnie coraz bardziej kwestionowana i podważana przez inne państwa oraz podmioty niepaństwowe;
- (4) Artykuł w czasopiśmie naukowym pt. *Operacja „Allied Force” jako przykład wojny asymetrycznej*, „Consensus” 2006, nr 6, s. 181-200. Publikacja ta analizuje zjawisko

konfliktu asymetrycznego w kontekście konfrontacji militarnej między Organizacją Traktatu Północnoatlantyckiego i Federacyjną Republiką Jugosławii (w ramach operacji powietrznej NATO „Allied Force”) oraz konfliktu zbrojnego między partyzancką Armią Wyzwolenia Kosowa oraz Wojskiem Jugosławii i Policją Serbii. Omówione zostają zatem różnice potencjału militarnego oraz strategię działania stron konfliktu. Zaprezentowane rozważania prowadzą do wniosku, że odwołanie się do koncepcji walki asymetrycznej, widoczne w działaniach zbrojnych FRJ oraz UÇK, okazała się efektywną strategią działania. Wskazuje się także, że strategia defensywna, przyjęta przez siły zbrojne FRJ, ograniczyła skuteczność militarną uderzeń powietrznych NATO, spowodowała, że wojska obrony przeciwlotniczej Jugosławii stanowiły stałe zagrożenie dla samolotów NATO, pozwoliła Serbom na kontynuację kampanii lądowej przeciw partyzantce albańskiej oraz zwiększyła polityczne i militarne koszty interwencji NATO. Publikacja ta wykorzystuje fragmenty monografii naukowej pt. *Kosowo. Konflikt i interwencja*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2008;

(5) Artykuł w czasopiśmie naukowym pt. *Misje pokojowe i operacje stabilizacyjne Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej na początku XXI wieku: przesłanki i głosy krytyczne*, „Teka Komisji Politologii i Stosunków Międzynarodowych” 2010, tom V, s. 97-107. Publikacja ta wskazuje, że po zakończeniu zimnej wojny doszło do pojawienia się nowych militarnych i niemilitarnych zagrożeń bezpieczeństwa międzynarodowego. Następnie analizie poddane zostają przesłanki, uwarunkowania, cele, zasady, skutki, dylematy, wyzwania i zagrożenia międzynarodowego zaangażowania Polski w działania militarne poza granicami państwa. W artykule stwierdza się, że powyższe zaangażowanie przyczynia się do podniesienia poziomu bezpieczeństwa międzynarodowego i wzmacnia bezpieczeństwo narodowe Polski. Jednocześnie jednak przytaczane są opinie krytyczne nt. zasadności, skali, zasięgu geograficznego, podstaw prawnych, celów i kosztów zaangażowania Wojska Polskiego poza granicami państwa. W konkluzji zawarte zostaje stwierdzenie, że ocena współczesnego zaangażowania międzynarodowego sił zbrojnych RP pozostaje zagadnieniem skomplikowanym, które wymyka się łatwym uogólnieniom.

Zagadnienie sporów i konfliktów wielokrotnie stanowiło przedmiot moich wystąpień na krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych. Były to następujące konferencje:

(1) Konferencja międzynarodowa pt. *Późnowestfalski ład międzynarodowy*, Kazimierz Dolny, 28-29 września 2006 r., organizator: Zakład Stosunków Międzynarodowych Wydziału Politologii UMCS; wygłoszony referat pt. *Konflikty zbrojne w późnowestfalskim środowisku międzynarodowym*;

(2) Konferencja krajowa pt. *Region Kaukazu w stosunkach międzynarodowych*, Lublin, 26 kwietnia 2007 r., organizatorzy: Zakład Stosunków Międzynarodowych Wydziału Politologii UMCS oraz Instytut Europy Środkowo-Wschodniej w Lublinie; wygłoszony referat pt. *Konflikty zbrojne na Kaukazie*;

(3) Konferencja krajowa pt. *Wymiary bezpieczeństwa europejskiego na progu XXI wieku*, Kielce – Sielcia, 9-10 września 2008 r., organizatorzy: Uniwersytet Humanistyczno – Przyrodniczy Jana Kochanowskiego w Kielcach, Stowarzyszenie Euro-Atlantyckie, Instytut Bezpieczeństwa Krajowego Wyższej Szkoły Zarządzania Personalem w Warszawie, Biuro Poselskie Janusza Onyszkiewicza, Międzynarodowy Salon Przemysłu Obronnego – Targi Kielce oraz Wyższa Szkoła Handlowa im. Bolesława Markowskiego w Kielcach; wygłoszony referat pt. *Przesłanki (i głosy krytyczne) militarnego zaangażowania Wojska Polskiego poza granicami państwa*;

(4) Konferencja międzynarodowa pt. *NATO w pozimnowojennym środowisku (nie)bezpieczeństwa*, Lublin, 17-18 kwietnia 2009 r., organizator: Zakład Stosunków Międzynarodowych Wydziału Politologii UMCS; wygłoszony referat pt. *Międzynarodowe*

skutki interwencji NATO w Kosowie;

(5) Konferencja międzynarodowa pt. *New Technologies as a Factor of International Relations*, Lublin, 16-18 maja 2012 r., organizator: Zakład Stosunków Międzynarodowych Wydziału Politologii UMCS; wygłoszony referat pt. *Political and Military Consequences of the Revolution in Military Affairs*.

Problematyka sporów i konfliktów wpisuje się także w prowadzone przeze mnie na przestrzeni lat zajęcia dydaktyczne. Badania naukowe, dotyczące powyższego zagadnienia, były zatem prezentowane w ramach następujących przedmiotów akademickich: (1) międzynarodowe stosunki polityczne; (2) międzynarodowe stosunki polityczne i gospodarcze; (3) międzynarodowe stosunki militarne.

3.

Międzynarodowy porządek prawny w świecie pozimnowojennym

Trzecim realizowanym przeze mnie tematem badawczym pozostaje wymiar normatywny stosunków międzynarodowych. Prowadzone w tym zakresie badania dotyczyły: miejsca i funkcji prawa międzynarodowego w systemie międzynarodowym, rozwoju i ewolucji prawa międzynarodowego, relacji między prawem międzynarodowym, polityką międzynarodową i siłą państw (ang. *power*), wyzwań i zagrożeń międzynarodowego porządku prawnego na początku XXI w., zakazu użycia siły w rozwoju historycznym i w świetle obowiązującego prawa międzynarodowego, zjawiska tzw. trudnych przypadków (ang. *hard cases*) w prawie międzynarodowym (m.in. konfliktu między prawem narodów do samostanowienia a zasadą poszanowania integralności terytorialnej państw) oraz innych systemów normatywnych (tj. międzynarodowych norm politycznych, moralności międzynarodowej, kurtuazji międzynarodowej oraz prakseologii międzynarodowej), wpływających na działania państw i funkcjonowanie stosunków międzynarodowych.

Analiza ewolucji, kształtu i funkcjonowania międzynarodowego porządku prawnego stała się przedmiotem rozważań, zamieszczonych we wskazanych powyżej monografiach oraz artykułach naukowych, które częściowo dotyczyły również problematyki prawnomiędzynarodowej. Należą do nich następujące publikacje naukowe: (1) Monografia naukowa pt. *Kosowo. Konflikt i interwencja*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2008, ss. 257. W niniejszej publikacji zawarta została pogłębiona analiza prawnomiędzynarodowa interwencji militarnej NATO przeciw Jugosławii. W tym celu przedstawiono analizę wymiaru prawnomiędzynarodowego zjawiska interwencji w stosunkach międzynarodowych, pogłębioną analizę argumentów, przytaczanych w celu uzasadnienia legalności interwencji NATO, kontrowersje dotyczące przestrzegania przez NATO prawa konfliktów zbrojnych w czasie prowadzenia kampanii powietrznej oraz skutki prawnomiędzynarodowe operacji powietrznej NATO. Rozważania te prowadzą do wniosku, że niezależnie od deklarowanych przesłanek moralnych i humanitarnych, towarzyszących decyzji o rozpoczęciu interwencji militarnej przez NATO, interwencja ta była działaniem nielegalnym na gruncie obowiązującego prawa międzynarodowego, przyczyniła się do podważenia wiarygodności Organizacji Narodów Zjednoczonych i ugodziła bezpośrednio w reżim prawnomiędzynarodowy Karty NZ. Równocześnie jednak wskazuje się, że operacja NATO unaoczniała powracający problem daleko ograniczonej skuteczności ONZ w zakresie zapobiegania i rozwiązywania konfliktów oraz konieczność dostosowania obowiązujących regulacji prawnych do realiów pozimnowojennego ładu międzynarodowego;

- (2) Monografia naukowa pt. *Państwowość Kosowa. Geneza, uwarunkowania, współczesność*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2018, ss. 759. W publikacji tej przedstawiona zostaje konstrukcja państwowości, rola i znaczenie wyodrębnionych kryteriów państwowości oraz szeroki kontekst prawnomiędzynarodowy państwowości Kosowa – zob. zał. nr 2, pkt 4 c;
- (3) Rozdział w monografii naukowej pt. *Spory i konflikty międzynarodowe*, [w:] *Międzynarodowe stosunki polityczne*, M. Pietraś (red.), Wydawnictwo UMCS, Lublin 2006, s. 350-374. W artykule tym przedmiotem rozważań pozostają: analiza prawnomiędzynarodowa zjawiska sporów i konfliktów, zakaz groźby i użycia siły w stosunkach międzynarodowych, przypadki dozwolonego przez prawo międzynarodowe użycia siły militarnej w stosunkach międzynarodowych oraz dyplomatyczne, sądowe i organizacyjne sposoby regulowania sporów i konfliktów międzynarodowych;
- (4) Artykuł w czasopiśmie naukowym pt. *Kosowo w procesie Integracji Europejskiej*, [w:] *Konflikty narodowe i europejskie aspiracje państw bałkańskich*, M. Filipowicz (red.), „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej” 2011, nr 2, s. 101-129. W publikacji tej omówiono przyjęte przez UE i rozwijane na przestrzeni kilkunastu lat rozwiązania prawne i instytucjonalne, które pomimo sporów międzynarodowych dotyczących podmiotowości prawnej Kosowa oraz oficjalnej neutralności UE w kwestii obecnego statusu Kosowa, pozwoliły na uczestnictwo Kosowa w procesie integracji europejskiej i zbliżenie z UE;
- (5) Rozdział w monografii naukowej pt. *Uwarunkowania procesów dezintegracyjnych na terytorium Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii i jej państw sukcesyjnych po zimnej wojnie*, [w:] *Europa Środkowo-Wschodnia w procesie transformacji i integracji. Wymiar bezpieczeństwa*, H. Chałupczak, M. Pietraś, J. Misiągiewicz (red.), Wydawnictwo Officina Simonidis, Zamość 2016, s. 113-139. W publikacji tej przedstawione zostają kontrowersje prawnomiędzynarodowe, jakie towarzyszyły procesowi rozpadu SFRJ, stanowisko społeczności międzynarodowej dotyczące uznania byłych republik jugosłowiańskich oraz zasada *uti possidetis iuris*, która skutkowała uznaniem przez społeczność międzynarodową wewnętrznych granic administracyjnych SFRJ w charakterze granic nowo powstałych państw sukcesyjnych. Rozważania te prowadzą do wniosku, że odwołanie się do zasady *uti possidetis iuris* przez społeczność międzynarodową było z jednej strony rozwiązaniem pragmatycznym i zdroworozsądkowym, które w założeniu pozwalało na uniknięcie przedłużających się sporów w kwestii granic państw sukcesyjnych. Jednocześnie jednak rozwiązanie to miało wyraźne wady, ponieważ zmuszało narody rozpadającej się Jugosławii do uznania granic państwowych, które nie odzwierciedlały istniejących „granic” etnicznych na obszarze SFRJ. W konkluzji stwierdza się, że niektóre narody byłej Jugosławii otwarcie odrzuciły zasadę nienaruszalności granic na obszarze byłej Jugosławii i powołując się na prawo do samostanowienia, dążyły do jednostronnego i siłowego wyznaczenia nowych granic państwowych, zaś odwołanie się do zasady *uti possidetis* nie tylko okazało się nieefektywne w ograniczeniu konfliktów etnicznych, ale przeciwnie, najprawdopodobniej przyczyniło się do ich eskalacji i przyspieszyło proces rozpadu Jugosławii;
- (6) Rozdział w monografii naukowej pt. *Political and Military Consequences of the Revolution in Military Affairs*, [w:] *New Technologies as a Factor of International Relations*, M. Szkarłat, K. Mojska (red.), Cambridge Scholars Publishing, Cambridge 2016, s. 212-225. Artykuł ten zwraca uwagę na zmianę percepcji zjawiska wojny, która coraz bardziej staje się społecznie akceptowalnym sposobem działania państwa w środowisku międzynarodowym, oraz widoczne w stosunkach międzynarodowych tendencje do ponownej legitymizacji jednostronnego użycia siły militarnej, wynikające z postępującej reinterpretacji lub relatywizacji istniejących norm prawa międzynarodowego.

Wielokrotnie też odnosiłem się do problemów współczesnego prawa międzynarodowego w treści wystąpień, prezentowanych na krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych. Zagadnienia prawne były przeze mnie referowane podczas następujących konferencji naukowych:

- (1) Konferencja międzynarodowa pt. *Enlargement of the European Union: the Example of Poland*, Lublin, 15 października 2003 r., organizator: Zakład Stosunków Międzynarodowych Wydziału Politologii UMCS; wygłoszony referat pt. *Recognition of Professional Qualifications after the Accession to the European Union* (referat wygłoszony przed uzyskaniem stopnia doktora);
- (2) Konferencja międzynarodowa pt. *Europeanisation: Theory and Practice of Governance Change in Politics*, Wiedeń, 30 kwietnia 2004 r., organizatorzy: Renner Institute Wien, Wydział Politologii UMCS oraz Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Wiedeńskiego; wygłoszony referat pt. *Member State Governments Tend to Be Rather Cost Sensitive in the European Policy Process. Explanation on the Example of Poland in the Light of the Debate Upon the Draft Constitution* (referat wygłoszony przed uzyskaniem stopnia doktora);
- (3) Konferencja międzynarodowa pt. *NATO w pozimnowojennym środowisku (nie)bezpieczeństwa*, Lublin, 17-18 kwietnia 2009 r., organizator: Zakład Stosunków Międzynarodowych Wydziału Politologii UMCS; wygłoszony referat pt. *Międzynarodowe skutki interwencji NATO w Kosowie*;
- (4) Konferencja krajowa pt. *Kryzysy humanitarne wywołane działalnością człowieka*, Poznań, 15-16 listopada 2010 r., Instytut Zachodni – Instytut Naukowy im. Z. Wojciechowskiego w Poznaniu, Poznański Kampus Akademicki (Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej oraz Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa); wygłoszony referat pt. *Kryzys humanitarny w Kosowie i interwencja NATO*;
- (5) Konferencja międzynarodowa pt. *International Security Forum 2011*, Zurich, 30 maja-1 czerwca 2011 r., organizatorzy: Swiss Federal Institute of Technology Zurich, Geneva Centre for Security Policy oraz Geneva International Centre for Humanitarian Demining; udział w dyskusjach panelowych;
- (6) Konferencja międzynarodowa pt. *Belgrade Security Forum: 'The Balkans and Global Security: What Do We Have in Common, What Sets Us Apart?'*, Belgrad, 14-16 września 2011 r., organizatorzy: Belgrade Fund for Political Excellence, Belgrade Centre for Security Study oraz European Movement in Serbia; wygłoszony referat pt. *From Initial Peace-Building to 'Unexpected' State Building: Dilemmas and Results of International Involvement in Kosovo*;
- (7) Konferencja krajowa pt. *Balkany Zachodnie między przeszłością a przyszłością (w 20-lecie rozpadu Jugosławii)*, Łódź, 8-9 grudnia 2011 r., organizator: Centrum Naukowo-Badawcze Uniwersytetu Łódzkiego „Balkany na przełomie XX/XXI wieku”; wygłoszony referat pt. *Kosowo w procesie rozpadu Jugosławii*;
- (8) II Ogólnopolska Konwencja Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych pt. *Poziomy analizy stosunków międzynarodowych*, Lublin, 10 listopada 2012 r., organizatorzy: Wydział Politologii UMCS oraz Polskie Towarzystwo Studiów Międzynarodowych; wygłoszony referat pt. *Państwowość Kosowa – dylematy i antecedencje*;
- (9) Konferencja międzynarodowa pt. *Konstrukcje i dekonstrukcje państwowości w stosunkach międzynarodowych*, Lublin, 28-29 listopada 2016 r., organizatorzy: Zakład Stosunków Międzynarodowych Wydziału Politologii UMCS oraz Polska Akademia Nauk, Oddział w Lublinie; wygłoszony referat pt. *Tradycyjne i nietradycyjne kryteria państwowości*;

(10) Konferencja międzynarodowa pt. *Cyberprzestrzeń jako nowy wymiar przestrzeni międzynarodowej*, Lublin, 23-24 listopada 2017 r., organizator: Zakład Stosunków Międzynarodowych Wydziału Politologii UMCS; wygłoszony referat pt. *Suwerenność państwa w cyberprzestrzeni*;

(11) IV Ogólnopolski Kongres Politologii pt. *Państwo w czasach zmiany*, Lublin, 18-20 września 2018, organizatorzy: Wydział Politologii UMCS oraz Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych, Oddział w Lublinie. W czasie Kongresu pełniłem funkcję dyskutanta w ramach panelu pt. *Kryteria państwowości w późnowestfalskim ładzie międzynarodowym* oraz brałem udział w dyskusjach panelowych.

Byłem również członkiem komitetu organizacyjnego wspomnianej powyżej międzynarodowej konferencji naukowej pt. *Konstrukcje i dekonstrukcje państwowości w stosunkach międzynarodowych*, która odbyła się w Lublinie w dniach 28-29 listopada 2016 r. i dotyczyła ewolucji systemu międzynarodowego po zakończeniu zimnej wojny.

Na zaproszenie władz Instytutu Prawa i Stosunków Społecznych Uniwersytetu „Ukraina” (Vidkrytiy mizhnarodniy universytet rozvytku lyudyny “Ukrayina” w Kijowie) w dniu 5 listopada 2018 r. wygłosiłem także wykład dla studentów pt. *Prawo narodów do samostanowienia vs. integralność terytorialna państw: przypadek Kosowa*.

Na przestrzeni lat prowadziłem również szereg przedmiotów, które dotyczyły podstaw normatywnych stosunków międzynarodowych. Należą do nich: (1) prawo międzynarodowe publiczne; (2) organizacje międzynarodowe; (3) procesy decyzyjne w Unii Europejskiej; (4) instytucje i źródła prawa Wspólnot Europejskich; (5) prawo dyplomatyczne i konsularne; (6) diplomatic and consular law; (7) international law and organizations; (8) prawo międzynarodowe wobec problemów bezpieczeństwa.

4.

Inne tematy badawcze

Kolejnymi tematami badawczymi, podejmowanymi przeze mnie po uzyskaniu stopnia doktora pozostają zakres i mechanizmy wielowymiarowych i złożonych procesów globalizacji oraz skutki tych procesów na poziomie światowym, regionalnym i lokalnym. Ostatnim tematem badawczym pozostaje zjawisko lobbingu w dyplomacji i stosunkach międzynarodowych oraz jego wpływ na funkcjonowanie i politykę zagraniczną współczesnych państw.

Efektom prowadzonych w tym zakresie badań pozostają następujące publikacje naukowe:

- (1) Rozdział w monografii naukowej pt. *Globalne uwarunkowania rozwoju*, [w:] *Człowiek z perspektywy biznesu*, K. Machowicz (red.), Wydawnictwo KUL, Lublin 2009, s. 309-330. W publikacji tej omówione zostają gospodarcze, polityczne, społeczne i ekologiczne determinanty rozwoju współczesnych państw i społeczeństw, które pojawiają się i funkcjonują w warunkach dynamicznie postępujących i współzależnych procesów globalizacji. Rozważania zawarte w niniejszym artykule prowadzą do wniosku, że wyodrębnione determinanty rozwoju pozostają powiązane i wzajemnie się warunkują, wpływają na szereg sposobów na funkcjonowanie państw i społeczeństw oraz niosą ze sobą zarówno pozytywne, jak i negatywne konsekwencje. Wskazano zatem, że zmiany klimatyczne zwiększają biedę i tworzą wymierne zagrożenia dla wszystkich państw, budowa gospodarki opartej na wiedzy generuje wychodzenie z ubóstwa, utrzymywanie barier w handlu światowym stanowi przeszkodę w walce z biedą zaś rozwój gospodarczy skutkuje negatywnymi zmianami klimatycznymi;
- (2) Rozdział w monografii naukowej pt. *Lobbing jako wyzwanie dla bezpieczeństwa*

międzynarodowego, [w:] *Bezpieczeństwo RP w wymiarze narodowym i międzynarodowym*, M. Marszałek, G. Sobolewski, T. Konopka, A. Cyran (red.), Wyższa Szkoła Handlowa im. B. Markowskiego w Kielcach, Kielce 2011, tom I, s. 259-278. Publikacja ta definiuje zjawisko lobbingu, wskazuje na podmioty działań lobbingowych, wyodrębnia legalne i nielegalne metody lobbingu oraz wskazuje na wyzwania i zagrożenia dla bezpieczeństwa narodowego państw i bezpieczeństwa międzynarodowego, wynikające z działań lobbingowych, realizowanych przez różne grupy nacisku. Publikacja ta stanowi rozszerzoną wersję artykułu naukowego pt. *Lobbing w stosunkach międzynarodowych i dyplomacji*, [w:] *Nowe oblicza dyplomacji*, B. Surmacz (red.), Wydawnictwo UMCS, Lublin 2013;

(3) Rozdział w monografii naukowej pt. *Lobbing w stosunkach międzynarodowych i dyplomacji*, [w:] *Nowe oblicza dyplomacji*, B. Surmacz (red.), Wydawnictwo UMCS, Lublin 2013, s. 217-236. W artykule analizie poddane zostaje zjawisko lobbingu, które zdefiniowano jako działanie nakierowane na wywarcie wpływu na państwowe lub międzynarodowe ośrodki decyzyjne, podejmowane przez określone zewnętrzne grupy interesu (nacisku) w celu stworzenia sytuacji korzystnej dla tych grup oraz pozwalającej im na realizację ich interesów. W dalszej części publikacji omówiono podmioty, cele, metody i skutki działań lobbingowych w stosunkach międzynarodowych. Rozważania zawarte w publikacji prowadzą do wniosku, że współcześnie w stosunkach międzynarodowych funkcjonuje wiele grup interesu, które działają na uboczu oficjalnej sceny politycznej i wywierają coraz bardziej wymierny wpływ na politykę państw. Wskazuje się także, że lobbing i „prywatyzacja” dyplomacji niosą ze sobą słabo jeszcze rozpoznane i uświadomione, lecz jednocześnie realne zagrożenie dla przejrzystości procesu decyzyjnego, interesu publicznego i bezpieczeństwa państw. Co więcej, wpływ grup interesu na politykę państw w oczywisty sposób powoduje pytania i wątpliwości dotyczące faktycznych przesłanek, celowości, kosztów, celów oraz skutków prowadzonej polityki zagranicznej. W konkluzji zawarte zostaje stwierdzenie, że współcześnie nawet zachodnie demokracje nie są wolne od – zarówno wewnętrznych, jak i międzynarodowych – wyzwań i zagrożeń, które stanowią konsekwencję zjawiska lobbingu i „prywatyzacji” dyplomacji.

Niniejsza problematyka stanowiła także przedmiot moich wystąpień na poniższych krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych:

- (1) Konferencja krajowa pt. *Nowe oblicza dyplomacji*, Lublin, 22 października 2009 r., organizator: Zakład Stosunków Międzynarodowych Wydziału Politologii UMCS; wygłoszony referat pt. *Lobbing w stosunkach międzynarodowych i dyplomacji*;
- (2) Konferencja międzynarodowa pt. *Bezpieczeństwo RP w wymiarze narodowym i międzynarodowym*, Kielce, 11-12 maja 2011 r., organizatorzy: Wyższa Szkoła Handlowa im. Bolesława Markowskiego w Kielcach oraz Akademia Obrony Narodowej w Warszawie; wygłoszony referat pt. *Lobbing jako wyzwanie dla bezpieczeństwa międzynarodowego*.

Zagadnienia przyczyn, uwarunkowań, zakresu, mechanizmów oraz skutków procesów globalizacji oraz kwestie dotyczące zjawiska lobbingu w stosunkach międzynarodowych stanowiły również przedmiot prowadzonych przeze mnie zajęć dydaktycznych i były analizowane w ramach następujących przedmiotów: (1) międzynarodowe stosunki polityczne; (2) międzynarodowe stosunki polityczne i gospodarcze; (3) prawo dyplomatyczne i konsularne; (4) diplomatic and consular law; (5) międzynarodowe stosunki kulturalne; (6) międzynarodowe stosunki militarne.

(2) Granty badawcze i nagrody naukowe

W 2007 r. otrzymałem Grant indywidualny Prorektora ds. Nauki Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej na realizację tematu badawczego pt. „*Budowa pokoju*” na obszarze Bałkanów Zachodnich (*Albania, Bośnia i Hercegowina, Chorwacja, Macedonia, Serbia*). Realizacja grantu przyczyniła się do powstania części ze wskazanych powyżej publikacji naukowych.

W latach 2011-2012 otrzymywałem i realizowałem także 3 Granty z Funduszu Młodych Naukowców Wydziału Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, przyznane przez Dziekana Wydziału Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. Realizacja powyższych grantów pozwoliła mi na uczestnictwo w prestiżowej konferencji międzynarodowej pt. *Belgrade Security Forum: 'The Balkans and Global Security: What Do We Have in Common, What Sets Us Apart?'* (Belgrad, 14-16 września 2011 r.), której uczestnikami byli pracownicy nauki oraz praktycy stosunków międzynarodowych najwyższego szczebla, gdzie na szerokim forum międzynarodowym mogłem zaprezentować wyniki prowadzonych badań naukowych (wygłoszony referat pt. *From Initial Peace-Building to 'Unexpected' State Building: Dilemmas and Results of International Involvement in Kosovo*). Granty z Funduszu Młodych Naukowców Wydziału Politologii UMCS pozwoliły także na sfinansowanie badań empirycznych w Kosowie oraz pokrycie kosztów pobytu studyjnego i kwerend bibliotecznych w Amerykańskim Uniwersytecie w Kosowie (*American University in Kosovo, AUK*) w Prisztinie, które w istotny sposób wpłynęły na treść monografii pt. *Państwowość Kosowa. Geneza, uwarunkowania, współczesność*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2018, ss. 759, stanowiącej wskazane powyżej osiągnięcie naukowe – zob. zał. nr 2, pkt 4.

Pragnę także podkreślić, że w 2017 r. otrzymałem Nagrodę Rektora Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej dla nauczycieli akademickich (nagroda indywidualna II stopnia) za monografię naukową pt. *Konflikt serbsko-albański w Kosowie w latach 1999-2014. Charakterystyka, uwarunkowania i formy konfliktu społecznego*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2016.

(3) Członkostwo w towarzystwach naukowych oraz w zespole ekspertów Narodowego Centrum Nauki

Na przestrzeni ostatnich lat mój czynny udział w życiu naukowym wiązał się również z członkostwem w Polskim Towarzystwie Studiów Międzynarodowych (od 2012 r.) oraz Polskim Towarzystwie Studiów Europejskich (od 2015 r.).

W latach 2014-2015 byłem także członkiem Zespołu Ekspertów Narodowego Centrum Nauki w dziale Nauk Humanistycznych, Społecznych i o Sztuce. W ramach powyższych obowiązków sporządziłem recenzję 49 wniosków grantowych w trzech edycjach programów *Opus, Preludium i Sonata*.

(4) Pobyty studyjne i kwerendy biblioteczne

W celu zgromadzenia materiałów na potrzeby przygotowywanych monografii oraz artykułów naukowych dotyczących uwarunkowań, ewolucji i form interwencji militarnych NATO na Bałkanach, regionu Europy Południowo-Wschodniej oraz państwowości Kosowa *in statu nascendi*, po uzyskaniu stopnia doktora odbyłem łącznie 3 pobyty studyjne w Parlamencie Europejskim w Brukseli oraz Amerykańskim Uniwersytecie w Kosowie (AUK) w Prisztinie oraz 7 kwerend bibliotecznych w Parlamencie Europejskim

w Brukseli, Kwaterze Głównej NATO w Brukseli oraz Amerykańskim Uniwersytecie w Kosowie – zob. zał. nr 5, pkt III L.

(5) Działalność naukowo-dydaktyczna

Nie ulega wątpliwości, że moja praca naukowa pozostaje bezpośrednio powiązana z pracą dydaktyczną, prowadzoną na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, która stanowi bardzo ważną część mojej pracy zawodowej.

Od uzyskania stopnia doktora prowadziłem zajęcia dydaktyczne ze studentami (wykłady i/lub ćwiczenia) łącznie z 21 przedmiotów, które były realizowane na następujących kierunkach studiów: (1) politologia, (2) stosunki międzynarodowe, (3) international relations, (4) dziennikarstwo i komunikacja społeczna, (5) bezpieczeństwo narodowe, (6) studia wschodnioeuropejskie, (7) administracja. Wśród prowadzonych przeze mnie zajęć ze studentami znajdują się również wykłady i ćwiczenia z 3 przedmiotów w języku angielskim, tj. przedmioty obowiązkowe (1) diplomatic and consular law i (2) international law and organizations na kierunku studiów international relations oraz przedmiot fakultatywny (3) foreign policy of the Balkan states na kierunku stosunki międzynarodowe.

W ramach pracy naukowo-dydaktycznej, prowadzonej na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej, byłem także recenzentem 38 prac licencjackich i magisterskich na kierunkach stosunki międzynarodowe i bezpieczeństwo narodowe. Byłem także promotorem 20 prac licencjackich na kierunku stosunki międzynarodowe i recenzentem 29 prac licencjackich na kierunkach stosunki międzynarodowe i administracja, które powstały w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji w Lublinie.

Ważnym osiągnięciem na polu dydaktyki pozostaje także autorstwo rozdziału pt. *Spory i konflikty międzynarodowe* w podręczniku akademickim z zakresu stosunków międzynarodowych pt. *Międzynarodowe stosunki polityczne*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2006, ss. 659, przygotowanym pod redakcją prof. dr. hab. Marka Pietrasia w Zakładzie Stosunków Międzynarodowych Wydziału Politologii UMCS.

W dniach 11-18 kwietnia 2010 r. brałem także udział w wymianie wykładowców akademickich finansowanej w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego i Mechanizmu Finansowego EOG. W ramach wyjazdu naukowego z ramienia Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie wygłosiłem dwa wykłady nt. administracji publicznej w Polsce dla studentów Østfold University College w Halden (Norwegia). Tematami wykładów były: *Public Administration in Poland: structure and functions* oraz *Polish Public Administration against organized crime, smuggling, illegal immigration and corruption: the Polish Border Guard and the Central Anticorruption Bureau – structure, function and field activity*.

W 2011 r. z ramienia Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie byłem także członkiem zespołu naukowego ds. organizacji letniego wyjazdowego kursu intensywnego dla studentów z Litwy, Łotwy, Norwegii, Polski i Szwecji pt. *Local Governments in the Baltic Region: Present Challenges and Solutions*. Kurs ten odbył się w terminie 20 czerwca – 1 lipca 2011 r. na Uniwersytecie Witolda Wielkiego w Kownie w ramach programu Erasmus, a jego koordynatorem był Østfold University College w Halden.

Jak było, już wskazane, na zaproszenie władz Instytutu Prawa i Stosunków Społecznych, w dniu 5 listopada 2018 r. w Kijowie wygłosiłem wykład dla studentów Uniwersytetu „Ukraina” pt. *Prawo narodów do samostanowienia vs. integralność terytorialna państw: przypadek Kosowa*.

Mając na względzie wymogi ciągłego doskonalenia się w przedmiocie nauczania i

podnoszenia jakości oferowanej wiedzy od 2017 r. uczestniczę również w realizacji zadania projektowego realizowanego na Wydziale Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020 (program PO WER). Uczestnictwo to polega na zaangażowaniu w realizację zadania projektowego „Symulacja organizacji wizyt i spotkań międzynarodowych z zachowaniem zasad protokołu dyplomatycznego”, realizowanego w ramach projektu „Rozwój kompetencji studentów kierunków stosunki międzynarodowe i bezpieczeństwo narodowe Wydziału Politologii UMCS”.

(6) Popularyzacja badań naukowych

Na przestrzeni lat wielokrotnie angażowałem się w popularyzację badań naukowych, która była realizowana w ramach: ogłaszania drukiem kolejnych publikacji naukowych, prowadzenia działalności dydaktycznej, wykładów na uczelniach zagranicznych (w Halden i w Kijowie), uczestnictwa w krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych, rozwoju współpracy naukowej z krajowymi i zagranicznymi ośrodkami naukowymi oraz uczestnictwa w programach radiowych dotyczących stosunków międzynarodowych, emitowanych na falach *Radia Lublin*.

Wziąłem także udział w charakterze prelegenta w debacie dyskusyjnej poświęconej publikacji książkowej autorstwa Lindy Polman (*Karawana kryzysu. Za kulisami przemysłu pomocy humanitarnej*, Wołowiec 2011), która została zorganizowana przez Stowarzyszenie Homo Faber w dniu 28 października 2011 r. w Lublinie.

W ramach działalności popularyzatorskiej w dniu 11 czerwca 2013 r. na zaproszenie organizatorów wygłosiłem wykład otwarty nt. współczesnej Serbii w ramach festiwalu filmowego „Okno na Bałkany”, który odbył się w dniach 9-12 czerwca 2013 r. w Lublinie, a jego organizatorami byli: Fundacja „Cinematica”, Koło Naukowe Studiów Wschodnioeuropejskich UMCS oraz Galeria „Labirynt”.

Angażowałem się także w promocję studiów prowadzonych na Wydziale Politologii UMCS i dwukrotnie w czasie „Drzwi Otwartych UMCS” wygłosiłem wykład dla kandydatów na studia na kierunku stosunki międzynarodowe (wykład pt. *Nieoczywista państwowość Kosowa*, zaprezentowany w dniu 15 marca 2013 r. oraz wykład nt. *Wojny hybrydowej na Ukrainie*, wygłoszony w dniu 9 marca 2018 r.).

Zorganizowałem także spotkanie otwarte z posłem do Parlamentu Europejskiego prof. dr. hab. Zbigniewem Zaleskim, które odbyło się w Auli im. I. Daszyńskiego na Wydziale Politologii UMCS w dniu 27 maja 2009 r.

W dniu 28 listopada 2012 r. zorganizowałem także na Wydziale Politologii UMCS spotkanie z Panem Radosławem Szymaszkim, ekspertem z Centrum Bezpieczeństwa Informatycznego, ogólnopolskiej firmy świadczącej profesjonalne usługi IT z zakresu zarządzania i ochrony danych na rzecz podmiotów publicznych i prywatnych. W czasie spotkania wygłoszony został wykład pt. *Bezpieczeństwo informatyczne jednostek samorządu terytorialnego*, połączony z pokazem rozwiązań technologicznych oraz dyskusją nt. potencjalnych zagrożeń bezpieczeństwa informatycznego w sektorze publicznym oraz zasad i sposobów ochrony danych w jednostkach administracji publicznej.

Podsumowując, należy stwierdzić, że badania naukowe prowadzone przeze mnie po uzyskaniu stopnia doktora koncentrowały się wokół 3 głównych obszarów badawczych, tj. studiów regionalnych nad Europą Południowo-Wschodnią, sporów międzynarodowych i konfliktów zbrojnych oraz międzynarodowego porządku prawnego w świecie pozimnowojennym. Badania te były rozwijane w ramach badań własnych i statutowych, prowadzonych przez Zakład Stosunków Międzynarodowych Wydziału Politologii UMCS.

Mój dotychczasowy dorobek naukowy mieści się w ramach nauk o polityce. Dorobek ten obejmuje łącznie 29 publikacji naukowych (27 publikacji po uzyskaniu stopnia doktora) w języku polskim i angielskim (3 publikacje), tj.: autorstwo 3 monografii naukowych, 15 rozdziałów w monografiach i pracach zbiorowych, 8 artykułów w recenzowanych czasopismach naukowych oraz 3 artykułów przyjętych do publikacji (w tym artykuł w języku ukraińskim złożony do publikacji w wersji elektronicznej).

Uczestniczyłem łącznie w 41 konferencjach naukowych (39 konferencji po uzyskaniu stopnia doktora), tj. 12 konferencjach krajowych i 29 konferencjach międzynarodowych, na których wygłosiłem 32 referaty naukowe (w tym 8 referatów w języku angielskim). Byłem członkiem komitetów organizacyjnych 2 konferencji naukowych (jednej krajowej i jednej międzynarodowej). Brałem także udział w wymianie wykładów akademickich finansowanej w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego i Mechanizmu Finansowego EOG (2010).

Realizowałem 4 granty badawcze, tj. Grant indywidualny Prorektora ds. Nauki Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej (2007) oraz 3 Granty z Funduszu Młodych Naukowców Wydziału Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej (2011-2012).

Otrzymałem Nagrodę Rektora Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej dla nauczycieli akademickich (nagroda indywidualna II stopnia) za monografię naukową pt. *Konflikt serbsko-albański w Kosowie w latach 1999-2014. Charakterystyka, uwarunkowania i formy konfliktu społecznego*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2016 (2017).

Byłem również członkiem Zespołu Ekspertów Narodowego Centrum Nauki w dziale Nauk Humanistycznych, Społecznych i o Sztuce (2014-2015).

Po uzyskaniu stopnia doktora odbyłem łącznie 3 pobyty studyjne w Parlamencie Europejskim w Brukseli (2007-2008) oraz Amerykańskim Uniwersytecie w Kosowie w Prisztinie (2011) oraz 7 kwerend naukowych w Bibliotece Parlamentu Europejskiego w Brukseli (2007-2008), Bibliotece Kwatery Głównej NATO w Brukseli (2007) oraz bibliotece Amerykańskiego Uniwersytetu w Kosowie (2011-2014).

Jako pracownik naukowo-dydaktyczny Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej oraz wykładowca innych szkół wyższych, prowadziłem zajęcia dydaktyczne (wykłady i ćwiczenia) łącznie z 21 przedmiotów w języku polskim i angielskim (wykłady i ćwiczenia z 3 przedmiotów), które realizowane były na 7 kierunkach studiów, tj.: politologii, stosunkach międzynarodowych, international relations, dziennikarstwie i komunikacji społecznej, bezpieczeństwie narodowym, studiach wschodnioeuropejskich oraz administracji. Dwukrotnie wygłosiłem także wykłady otwarte na zaproszenie organizatorów na uniwersytetach zagranicznych, tj. w Halden (2010) i w Kijowie (2018). Uczestniczyłem również w realizacji zadania projektowego realizowanego na Wydziale Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020 (program PO WER) (2017-2019).

Jako nauczyciel akademicki byłem także recenzentem 67 prac licencjackich i magisterskich, które w większości powstały na kierunkach stosunki międzynarodowe i bezpieczeństwo narodowe. Byłem także promotorem 20 prac licencjackich z zakresu stosunków międzynarodowych.